

Πατσαντάρας¹, Ν. (2007) : "Η αθλητική αγωνιστική επικοινωνία μεταξύ προσαρμογής και απόκλισης: Μία «νεο-συστημική» διερευνητική προσέγγιση στο φαινόμενο της φαρμακοδιέγερσης-Doping". Στο: "Φιλοσοφείν: Αθλητισμός και Δίκαιο". Ελληνικό Κέντρο Έρευνας Αθλητικού Δικαίου (Ε.Κ.Ε.Α.Δ.). Σίνου, Χ. (Επιμ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. 134-176.

Περίληψη

Η χρήση απαγορευμένων ουσιών αποτελεί κατά κανόνα εδώ και τρεις δεκαετίες όπως τουλάχιστον δείχνουν τα γεγονότα, αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο του αθλητισμού των υψηλών επιδόσεων, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Έτσι από άλλοτε μεμονωμένο περιστατικό μετασχηματίστηκε σε συνυπολογιζόμενη περίπτωση. Η διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης (Doping), η χρήση απαγορευμένων ουσιών δεν μπορεί να αξιολογηθεί και να εκτιμηθεί ως ένα συμπτωματικό, απροσδόκητο και τυχαίο γεγονός. Δεν μπορεί να κατανοηθεί ως μια απρόσμενη ηθική απόκλιση, αλλά ως ένα φυσικό επακόλουθο της συγκεκριμένης εξελικτικής πορείας του αθλητισμού των υψηλών επιδόσεων. Κεντρικές κοινωνικές-ηθικές αξίες οι οποίες τουλάχιστον μέχρι σήμερα αναδεικνύουν την αθλητική επίδοση σε πολιτισμικό αγαθό, έγιναν από τους άμεσα εμπλεκόμενους στην αθλητική δραστηριότητα ρόλους (αθλητές, προπονητές, αθλητικοί παράγοντες) αντιληπτές ως ανασταλτικοί παράγοντες προσέγγισης λειτουργικών-επικοινωνιακών στόχων. Το φαινόμενο της φαρμακοδιέγερσης, εμφανίζεται ως αποτέλεσμα της μετα-εξέλιξης του αθλητισμού των υψηλών επιδόσεων, σε σύστημα βασιζόμενο στην επιστημονική γνώση.

Μολονότι η εν λόγω διαδικασία σχετίζεται με όλα τα επίπεδα του αθλητισμού, το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στον αθλητισμό των υψηλών επιδόσεων - πρωταθλητισμό, επειδή εκεί εντοπίζεται κυρίαρχα το πρόβλημα, το οποίο θέτει υπό αμφισβήτηση το αξιακό-ηθικό και το κανονιστικό σύστημα γενικά του αθλητισμού. Η φαρμακοδιέγερση στην προσέγγισή μας αυτή εμφανίζεται, στον αθλητισμό των επιδόσεων, ως ένα πρόβλημα υψηλής περιπλοκότητας

Εισαγωγή

Η διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης, το Doping, εμφανίζεται στις λειτουργικές προοπτικές του αθλητισμού των επιδόσεων, ενισχυμένη ουσιαστικά από την *επικοινωνιακή λογική*² του, ως μέσον αναστολής μιας επικείμενης

¹ Ο Νικόλαος Πατσαντάρας, είναι Λέκτορας της Αθλητικής Κοινωνιολογίας στο ΤΕΦΑΑ του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

² Η αθλητική επικοινωνία— (η έννοια του κοινωνικού επικοινωνιακού ενεργήματος στα πλαίσια της Συστημικής Θεωρίας αντικαθιστά εν πολλοίς την έννοια της *κοινωνικής δράσης*)— πραγματώνεται στο πλαίσιο μιας ιδιαίτερης λογικής, ενός ιδιαίτερου επικοινωνιακού κωδικού, του κωδικού *Νίκη-Ήττα*, επί τη βάση του οποίου διαφοροποιείται νοηματικά ο αθλητισμός των επιδόσεων από άλλες κοινωνικές περιοχές (Πατσαντάρας, 1995). Εδώ προσδιορίζεται ο αθλητισμός των υψηλών επιδόσεων, ως ένα διαφοροποιημένο επιμέρους σύστημα του αθλητικού συστήματος, το νόημα του οποίου και κυρίως η μορφή και το νοηματικό περιεχόμενο της απορρέουσας επικοινωνιακής πρακτικής, κυριολεκτικά

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

δυσλειτουργίας του συστήματος όσον αφορά τις επιδόσεις του. Η χρήση όμως του μέσου αυτού γίνεται αντιληπτή αφ' ενός ως παράγοντας υπέρμετρης, γι' αυτό και ανεξέλεγκτης αύξησης της περιπλοκότητας της κοινωνικής αυτής περιοχής και αφ' ετέρου για πολύ σοβαρούς λόγους, ως απόκλιση από το 'αρχέγονο' σύστημα αξιών του αθλητισμού, το οποίο πραγματικά ή υποθετικά, ρυθμίζει και κατευθύνει, ή πρέπει να ρυθμίζει και να κατευθύνει, τα επικοινωνιακά ενεργήματα στον αθλητισμό των επιδόσεων και στον πρωταθλητισμό .

Στο πλαίσιο σύγχρονων διερευνητικών αθλητικών-επιστημονικών προσπαθειών, κυριαρχεί η τάση αναγωγής και ανάλυσης του προβλήματος της χρήσης ουσιών, οι οποίες ασκούν επίδραση στην επίτευξη αθλητικών επιδόσεων, μονομερώς, μονοδιάστατα σε ατομικό επίπεδο, στον *Άνθρωπο-πρόσωπο-αθλητή*. Επομένως επιδιώκεται μια προσωποποίηση, μια εξατομίκευση της απόκλισης και έτσι παραπέμπεται η λύση του προβλήματος στην ηθική, στη συνείδηση, συνεπώς σ' έναν εσωτερικά, υποκειμενικά ρυθμιζόμενο αυτοπεριορισμό των επιλογών προς κοινωνική επικοινωνία, τούτέστιν σε μια υποκειμενική διεργασία.

Το ερώτημα όμως είναι εάν μπορούμε σήμερα να επηρεάσουμε, κατά πόσο και με ποιόν τρόπο μια κοινωνική διεργασία, όπως η αθλητική-αγωνιστική, στην προοπτική της οποίας, το *Υποκείμενο* δεν γίνεται αντιληπτό ως συστατικό της στοιχείο, αλλά ως μέσον, ως φορέας ρόλων, ως φορέας ιδιοτήτων, κ.λπ. δηλ. ως *περιβαλλοντικός παράγοντας*. Οι προσπάθειες διερεύνησης του προβλήματος σε προσωπικά-υποκειμενικά επίπεδα, μολονότι δεν είναι τυχαίες ή συμπτωματικές, εφόσον η ηθική αποτελούσε πάντα, έστω και πολλές φορές ρητορικά, κατ' εξοχήν ρυθμιστικό και πλοηγητικό παράγοντα της αγωνιστικής αθλητικής επικοινωνίας, εν τούτοις όπως φαίνεται από την αθλητική κοινωνική πραγματικότητα, οδηγούν σε αδιέξοδο.

Οι πολλαπλές επιλογές που τίθενται προς διάθεση για επικοινωνιακή πρακτική και δράση, σήμερα στην κοινωνική περιοχή του αγωνιστικού³ αθλητισμού και είναι αποτέλεσμα μιας ολοένα αυξάνουσας δυνητικής κατάστασης του συστήματος για τελεστική περιπλοκότητα, είναι αδύνατο να γίνουν άμεσα αντικείμενο ανάλυσης αθλητικών-επιστημονικών θεωριών οι οποίες αντιλαμβάνονται και αναδεικνύουν το *Υποκείμενο*, μονοδιάστατα ως κυρίαρχη αναλυτική κατηγορία.

Στόχος της παρούσης αθλητικο-κοινωνιολογικής θεωρητικής διερεύνησης, ο οποίος και την διαφοροποιεί από άλλες συγγενούς ενδιαφέροντος⁴, είναι η

προσδιορίζεται, ανελίσσεται και πλοηγείται από τον αθλητικά εξειδικευμένο κωδικό *Νίκη-Ήττα*, του οποίου οι δύο πόλοι, οι δύο αξίες (θετική>Νίκη-αρνητική<Ήττα), καθορίζουν τον νοηματικό ορίζοντα εντός του οποίου αυτή πραγματώνεται, διερμηνεύεται και αξιολογείται (Πατσαντάρας 1995,145-152, Patsantaras 1994,50, Schimank 1988, 185-190, Bette 1989,171.

³ Τον όρο αγωνιστικό αθλητισμό τον χρησιμοποιούμε για να υπογραμμίσουμε μια αθλητική δραστηριότητα που ανελίσσεται στο πλαίσιο του αθλητικού αγώνα, του ανταγωνισμού.

⁴ Στην διεθνή αθλητική-κοινωνιολογική βιβλιογραφία, αν και συναντάμε μεγάλο αριθμό διερευνητικών προσπαθειών και προβληματισμών,(π.χ. βλ. χαρακτηριστικά Malloy, et al., 2000 και Tannsjo, et al., 2000), συναντάμε σπανιότατα προσπάθειες συστηματικής διερεύνησης του προβλήματος της φαρμακοδιέγερσης, στο πλαίσιο μιας σύγχρονης κοινωνιολογικής θεωρίας. Εξαιρέση μπορεί να αποτελέσουν οι τοποθετήσεις του K. H. Bette (βλ. βιβλιογραφία), ο οποίος ωστόσο προσεγγίζει ενιαία την αθλητική κοινωνική περιοχή.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

μεταφορά του προβληματισμού από τα ατομικά επίπεδα κοινωνικής επικοινωνίας, δηλαδή από το επίπεδο του/της αθλητή/τριας⁵ στα επίπεδα της *επικοινωνιακής λογικής* του συστήματος του αγωνιστικού αθλητισμού⁶. Εξ άλλου θεωρούμε ότι αποστολή της αθλητικής-κοινωνιολογικής σκέψης δεν είναι να δώσει άμεσες απαντήσεις, αλλά να μεταφέρει τον προβληματισμό σε εκείνα τα θεωρητικά πλαίσια, στα οποία μπορεί να διερευνηθεί πιο αποτελεσματικά και περισσότερο γόνιμα και στα επίπεδα αυτά να θέσει τα ερωτηματικά της. Για μια τέτοια επιδίωξη ως πλέον κατάλληλη εμφανίζεται η *Συστημική θεωρία* και κυρίως η *θεωρία των αυτο-αναφερόμενων συστημάτων*⁷ του N. Luhmann, η οποία ως πολυδαίδαλη θεωρητική κατασκευή ενισχύει την ικανότητα του ανθρώπου-παρατηρητή να συλλαμβάνει την περιπλοκότητα του σημερινού αθλητικού αγωνιστικού κόσμου, δι' αναγωγής να την μειώνει και τέλος να την κατανοεί.

1. Προσδιορισμός του προβλήματος

Το Doping εμφανίζεται, στην προοπτική του *ραγδαίου εξ-ορθολογισμού* του αθλητισμού των επιδόσεων, ως ένα πρόβλημα υψηλής περιπλοκότητας επειδή κυρίως μπορεί να προσδιορισθεί ως ένας εξειδικευμένος τύπος κοινωνικής επικοινωνίας, δια του οποίου επιδιώκεται να προσεγγιστούν με μη αποδεκτούς τρόπους και μέσα, ιδιαίτερα αποδεκτοί κοινωνικά σκοποί και στόχοι. Τα συνεχώς αυξανόμενα σκάνδαλα με κορύφωση αυτά των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 2004 εμφανίζουν τον αγωνιστικό αθλητισμό και κυρίως τον πρωταθλητισμό ως μια κοινωνική περιοχή, ως ένα κοινωνικό σύστημα στα πλαίσια του οποίου, ενώ άλλοτε κυριαρχούσε – (φαινομενικά τουλάχιστον)⁸— η παρουσία οικουμενικά, καθολικά αποδεκτών

⁵ Εφεξής ο γραμματικός τύπος που επιλέγεται (αρσενικός ή θηλυκός) θα συμπεριλαμβάνει και τον συμπληρωματικό του.

⁶ Μολονότι η διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης αφορά όλα τα επίπεδα του αθλητισμού, το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στον αγωνιστικό αθλητισμό -πρωταθλητισμό, επειδή εκεί εντοπίζεται κυρίως το πρόβλημα, το οποίο και θέτει υπό αμφισβήτηση το αξιακό και κανονιστικό σύστημα γενικά του αθλητισμού. Στη μελέτη αυτή με τον όρο 'αγωνιστικός αθλητισμός' αναφερόμαστε στον αθλητισμό των επιδόσεων και οι όροι αυτοί χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημοι. Απλά χρησιμοποιούμε τον πρώτο όρο για να δώσουμε έμφαση στο στοιχείο του 'αγώνα'/ανταγωνισμού' που δεν αποτελεί συστατικό στοιχείο όλων των αθλητικών μοντέλων. Για παράδειγμα του μαζικού αθλητισμού!

⁷ Ως *αυτοαναφερόμενα συστήματα*, χαρακτηρίζονται εκείνα τα συστήματα τα οποία κατά την συγκρότηση των στοιχείων τους, της δομής τους και κατά την ανέλιξη των επικοινωνιακών ενεργημάτων τους, παραπέμπουν νοηματικά στον 'ίδιο τους τον εαυτό'. Αυτοαναπαράγουν δηλαδή σε όλες τις διαδικασίες τους, το 'ίδιο και το αυτό νόημα'. Ο Luhmann (1986), την διαδικασία αυτή παραγωγής και αναπαραγωγής των στοιχείων από τα οποία συγκροτείται ένα σύστημα, η οποία προκύπτει ακριβώς από τον διασυσχετισμό των ίδιων αυτών στοιχείων, την προσδιορίζει και ως *Autopoiesis/Aυτοποίηση*. Προς τούτο βλ. σε πιο αναλυτική και πιο 'εκλαϊκευμένη' διάσταση : Morel, 1992, 173-195.

⁸ Η ιστορία του Doping αρχίζει το 1869 (βλ. Diem 1960, 62, 290). Αποχτάει όμως χαρακτήρα προβλήματος για το πεδίο του αθλητισμού των επιδόσεων το 1965, αφού οι πρώτες αθλητικές επιδόσεις που σχετίστηκαν με τη διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης ήταν εκείνες αμερικανών αθλητών το 1960 στους ολυμπιακούς αγώνες της Ρώμης. Στους αντίστοιχους αγώνες του Μεξικού(1968) το πρόβλημα επιδεινώνετε και σε αυτούς του Μονάχου(1972), αποχτάει πλέον ανεξέλεγκτο χαρακτήρα και προσδιορίζεται από τους θεσμικούς εκπροσώπους του αγωνιστικού αθλητισμού—κυρίως λόγω αδυναμίας επίλυσής του— ως 'σύμπτωμα' και επακόλουθο του επαγγελματικού αθλητισμού. Εδώ θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι με αυτόν τον τρόπο δαιμονοποιήθηκαν και αναθεματίστηκαν οι συσχετισμοί

κοινωνικών και ηθικών αξιών, τώρα να συνδέεται με απάτες, βλάβες της υγείας των αθλητών, ακόμα δε και με τον θάνατο κάποιων. Η ιδιαιτερότητα της φαρμακοδιέγερσης θεμελιώνεται στο γεγονός ότι εδώ η ανθρώπινη φύση, το ανθρώπινο σώμα ως φορέας μιας εξαιρετικά σπουδαίας ανθρωπιστικά και πολιτισμικά⁹ επίδοσης, δηλαδή της αθλητικής επίδοσης τοποθετείται στο επίκεντρο της απόκλισης.¹⁰ Η φαρμακοδιέγερση, το Doping γίνεται αντιληπτό στην προσέγγισή μας ως παράγοντας μετασχηματισμού τόσο του εσωτερικού περιβάλλοντος του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού— σχέσεις αθλητών, προπονητών και παραγόντων— καθώς επίσης και των σχέσεων του με το εξωτερικό περιβάλλον (σχέσεις με οικονομία, πολιτική, εκπαίδευση κλπ.). Για παράδειγμα, στο πολιτικό στερέωμα υπάρχει σύγχυση και επανεξετάζεται μια χωρίς προβληματισμό για κάποιες άλλες εποχές, επικουρική οικονομική ενίσχυση των αθλητικών ομοσπονδιών και γενικά των αθλητικών οργανισμών από το κράτος. Πολλοί γονείς που μέχρι πρότινος αναγνώριζαν τον αθλητισμό ως μια περιοχή «*υγιούς κοινωνικοποίησης*»¹¹ επανεξετάζουν τις μέχρι τώρα εκτιμήσεις τους και αρνούνται την απαραίτητη οικογενειακή βοήθεια και υποστήριξη των συλλόγων που ήταν και παραμένει ουσιαστική προϋπόθεση μιας 'πρώιμης' προετοιμασίας (προπονητικής), για την μετέπειτα προσέγγιση μεγιστοποιημένων αθλητικών επιδόσεων. Αξιόπιστες εμπειρικές-αναλυτικές διερευνήσεις είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν, επειδή η διαδικασία της χρήσης απαγορευμένων ουσιών στην κοινωνική περιοχή του αγωνιστικού αθλητισμού, ανελίσσεται τυπικά στα πλαίσια μιας *δομικής μυστικότητας*¹². Το πρόβλημα αυτό καθιστά έτσι ανενεργές τις συνηθισμένες μεθόδους της εμπειρικής αθλητικής-κοινωνιολογικής έρευνας. Οι προσπάθειες εξάλλου που πραγματώνονται στην αθλητική επιστήμη και στοχεύουν στην αναγωγή της φαρμακοδιέγερσης σε φαινόμενο διολίσθησης του 'προσώπου' αθλητή/τριας εξαιτίας προσωπικών αδυναμιών, δηλαδή προσπάθειες *προσωποποίησης του φαινομένου*, δεν μπορούν να θεωρηθούν ικανοποιητικές για την διερεύνηση του προβλήματος. Μια μεμονωμένη και μονοδιάστατη επεξεργασία του προβλήματος σε αυτό το πλαίσιο, κοινωνιολογικά πείθει πολύ λίγο, επειδή ακριβώς δεν λαμβάνονται υπόψη α) ο κοινωνικός χαρακτήρας της αγωνιστικής αθλητικής επικοινωνίας, β) οι αλληλο-συσχετισμοί και η

της οικονομίας με τον αθλητισμό, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί μια ανορθόδοξη, μια άναρχη σχέση μεταξύ τους, με σοβαρά επακόλουθα για την αθλητική κοινωνική περιοχή επειδή έτσι διευκολύνθηκε μια ανεξέλεγκτη από τους αθλητικούς θεσμούς, εκμετάλλευση της αθλητικής επικοινωνιακής πρακτικής και δράσης και του 'αθλητικού προϊόντος' (βλ. αναλυτικά, Patsantaras 1994, Πατσαντάρας, 2007). Το 1972 τα αναβολικά μπαίνουν στην λίστα απαγορευμένων ουσιών της IAAF και το 1976 της ΔΟΕ.

⁹ Η αθλητική και ιδιαίτερα η αγωνιστική αθλητική πράξη θεωρείται και προσδιορίζεται ως *genuine* ανθρωπιστική πράξη. Βλ. χαρακτηριστικά Court & Holmann, 1998, 97-105.

¹⁰ Για την σχέση του ανθρώπινου σώματος και της κοινωνικής του χρήσης ή εκμετάλλευσης, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της προοδευτικής μοντερνοποίησης των κοινωνιών, αλλά κυρίως της οριακής και πολλές φορές της πέραν των 'φυσικών' ορίων *εργαλειοποίησης* του, κυρίως από τον αγωνιστικό αθλητισμό, βλ. μεταξύ άλλων : Bette 1989 και την εκεί προτεινόμενη βιβλιογραφία.

¹¹ Η κοινωνική περιοχή του αγωνιστικού αθλητισμού εθεωρείτο και θεωρείται, αλλά πλέον υπό προϋποθέσεις, ως κατ' εξοχήν χώρος «*υγιούς κοινωνικοποίησης*». Βλ. σχετικά μεταξύ άλλων : Baur 1999, 461-465 και Heinemann 1983, 192-196.

¹² Ο όρος αυτός παραπέμπει στα πλαίσια της προσπάθειάς μας στην *ενδεχομενικότητα* της αθλητικής επικοινωνίας, όσον αφορά τους τρόπους πραγμάτωσής της και αναδύεται ταυτόχρονα σε συστατικό της στοιχείο.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

αλληλόδραση των εκάστοτε εμπλεκόμενων σε αυτήν, διαφορετικών επιμέρους, κοινωνικών δομών¹³ και προοπτικών και γ) η επιρροή της ατομικής αθλητικής επικοινωνίας και δράσης, από εντός και εκτός του συστήματος του αγωνιστικού αθλητισμού συλλογικά κοινωνικά-πολιτισμικά νοηματικά πρότυπα. Μάλιστα, απ' ό,τι δείχνει η αθλητική κοινωνική πραγματικότητα σχετικά με το Doping, όταν μετασχηματίζονται μεμονωμένα περιστατικά σε συνυπολογιζόμενες περιπτώσεις, ακριβώς επειδή δεν αποτελούν αυτά την εξαίρεση αλλά τον κανόνα, τότε συνίσταται ιδιαίτερα στην αθλητική-κοινωνιολογική έρευνα να αναλύσει την εσωτερική λογική και τους λειτουργικούς τρόπους εκείνων των μηχανισμών του συστήματος, οι οποίοι υποκινούν δομικά μια τέτοια επιλογή επικοινωνιακής πρακτικής, η οποία προσδιορίζεται ως *αποκλίνουσα* στον αγωνιστικό αθλητισμό.¹⁴ Στις προοπτικές αυτές διανοίγεται ένα πολύ ευρύ φάσμα δυνατοτήτων όσον αφορά την επιλογή των μέσων για την επίτευξη ενός στόχου, στην προκειμένη περίπτωση την μεγιστοποίηση της αθλητικής επίδοσης και κυρίως την προσέγγιση, την διασφάλιση της αθλητικής Νίκης. Η πολλαπλότητα των επιλογών ενδέχεται όμως να αναδυθεί ως πρόβλημα, σε συσχετισμό με την δεδομένη αδυναμία κυρίως του αθλητισμού των επιδόσεων για *απομείωση* της εντός και εκτός του συστήματος παραγόμενης εξελικτικής περιπλοκότητας και του μετασχηματισμού της σε ιδιόζουσες, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα νοήματά του, επιλογές επικοινωνιακής πρακτικής, επί τη βάση των οποίων διαφοροποιείται αυτή από άλλες. Η φαρμακοδιέγερση/ Doping έτσι δεν μπορεί να αξιολογηθεί και να εκτιμηθεί ως ένα συμπτωματικό, απροσδόκητα τυχαίο γεγονός, μια απρόσμενη ηθική απόκλιση,¹⁵ αλλά ως ένα φυσικό επακόλουθο της συγκεκριμένης εξελικτικής πορείας του αθλητικού συστήματος, η διαχείριση του οποίου αποτελεί μια *ενδο-συστημική* υπόθεση.

2.Ανέλιξη του προβληματισμού στα πλαίσια της Νέο-συστημικής Θεώρησης.

¹³ Οι κοινωνικές δομές εδώ πέραν των άλλων, γίνονται αντιληπτές ως προϋποθέσεις μεθόδων κοινωνικοποίησης. Για τον ουσιαστικό συσχετισμό δομής και κοινωνικοποίησης στον αθλητισμό, στα πλαίσια της «Νέο-συστημικής θεώρησης» Βλ. κυρίως : Cachay & Thiel, 2000, 186-205 και Bette 1999.

¹⁴ Για τις προϋποθέσεις χαρακτηρισμού μιας επικοινωνιακής πρακτικής στον αθλητισμό 'ως αποκλίνουσας' βλ. αναλυτικά : Πατσαντάρας 1997, 57-67.

¹⁵ Η φαρμακοδιέγερση προσδιορίζεται στο πλαίσιο των αθλητικο-επιστημονικών συζητήσεων ως κατ' εξοχήν ηθικό πρόβλημα, ως ηθική απόκλιση. Φυσικά και η Ηθική του Αθλητισμού έχει ως αποστολή μεταξύ άλλων την ποιοτική αξιολόγηση των αθλητικο-αγωνιστικών επικοινωνιακών ενεργημάτων. Θεωρούμε όμως ότι σήμερα το πρόβλημα της φαρμακοδιέγερσης αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για όλο το εύρος της Αθλητικής Επιστήμης, ιδιαίτερα στα επίπεδα έκφρασής της, που είναι και οφείλεται να είναι συνεργατικά. Το τι είναι *σωστό* και τι είναι *λάθος* —η χρήση των δύο αυτών εννοιών αναπαριστά και τον σύγχρονο κώδικα ηθικών προβληματισμών—, είναι ένα ερωτηματικό το οποίο κατά την άποψή μας, αφορά, όλες τις συνιστώσες την Αθλητική επιστήμη, επί μέρους επιστήμες. Η σωστή επιλογή των μέσων για παράδειγμα, για την προσέγγιση ενός 'πολιτισμικού αγαθού' όπως είναι η αθλητική επίδοση, κατανοείται ως μια απόφαση η οποία αντλεί την κανονιστική της, την λειτουργική της, την ηθική της ισχύ αλλά και νομιμότητα, όχι μεμονωμένα από την Αθλητική Ηθική, την Αθλητική Κοινωνιολογία, την Λειτουργική Ανατομία, το Αθλητικό Δίκαιο κ.λ.π., αλλά από όλο το φάσμα της Αθλητικής Επιστήμης. Βλ. αναλυτικά : Patsantáras 1998, Πατσαντάρας 1997.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ο αθλητισμός μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα διαφοροποιημένο κοινωνικό μέρος εφόσον στο πλαίσιο του κοινωνικού αυτού πεδίου, της κοινωνικής αυτής περιοχής, εντοπίζεται μια *ιδιότυπη* μορφή, μια ιδιαίτερη λογική κοινωνικής δράσης και κοινωνικής επικοινωνίας, κατά την ανέλιξη της οποίας αντανακλώνται ιδιαίτερα νοήματα τα οποία οριοθετούν και διαφοροποιούν την επιμέρους αυτή περιοχή από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η αποδοχή του αθλητισμού, ως διαφοροποιημένη κοινωνική περιοχή, δημιουργεί τις δυνατότητες, αλλά και τις προϋποθέσεις *ενδο-διαφοροποίησης*¹⁶(αποτέλεσμα της οποίας είναι και ο αθλητισμός των επιδόσεων). Στο πλαίσιο αυτής της *ενδο-διαφοροποίησης*, αναπτύσσει μια συγκεκριμένη μορφή *ιδιοπεριπλοκότητας*, όσον αφορά τους εντός και εκτός συσχετισμούς των συστατικών του στοιχείων. Στη βάση αυτού του θεωρητικού παραδείγματος δεν μπορούμε να ταυτίσουμε το *νόημα* ή τη *λογική* για παράδειγμα, της αθλητικής-αγωνιστικής επικοινωνίας, με το νόημα ή την λογική των επικοινωνιακών ενεργημάτων τα οποία πραγματώνονται στο πεδίο του μαζικού αθλητισμού. Η προαγωγή π.χ. της Υγείας των αθλητών,-τριών δεν αποτελεί και ούτε γίνεται αντιληπτή ως στόχος των αθλητικών-αγωνιστικών επικοινωνιακών ενεργημάτων, σίγουρα όμως πρέπει να γίνει αντιληπτή ως προϋπόθεση πραγμάτωσης των στόχων της.

Η σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα του αθλητισμού των επιδόσεων, μπορεί λοιπόν να γίνει πληρέστερα κατανοητή στα αναλυτικά επίπεδα θεωριών, οι οποίες μας παρέχουν *έννοιες-εργαλεία*, που καθιστούν ικανό τον ερευνητή να διερευνήσει υπό μετασχηματιζόμενες-μεταβαλλόμενες προϋποθέσεις πιο αντικειμενικά την περίπλοκη αυτή κοινωνική περιοχή. Στο πλαίσιο της *Νέο-συστημικής Θεωρίας* διαπιστώνεται ότι κατά τα εξελικτικά¹⁷ στάδια του αγωνιστικού αθλητισμού δημιουργούνται και εμφανίζονται νέοι συσχετισμοί των στοιχείων του, διαφορετικά πρότυπα αθλητικής επικοινωνίας, άλλα στερεότυπα, τα οποία προσεγγίζονται διερευνητικά με έννοιες όπως *νόημα*¹⁸, *περιπλοκότητα*¹⁹, *όρια*²⁰, *ταυτότητα*,²¹ *αναστοχασμός*,²² κ.α.

¹⁶ Βλ. αναλυτικά για την διαδικασία *Διαφοροποίησης του Αθλητικού Συστήματος*, αλλά και για την *Διαδικασία εσωτερικής Διαφοροποίησης* : Patsantaras 1994, 52-63, Bette 1989, Cachay 1988.

¹⁷ Τα εξελικτικά στάδια του αθλητικού συστήματος τα αντιλαμβανόμαστε ως εκείνες τις διαδικασίες «*αυτο-οργάνωσης*» κατά τις οποίες το σύστημα αυξάνει το εύρος της επεξεργάσιμης περιπλοκότητας κατά τις φάσεις συσχετισμού του με το περιβάλλον. Βλ. γενικά για τα εξελικτικά στάδια των κοινωνικών συστημάτων κυρίως : Luhmann 1978,420-430, Willke 1991.

¹⁸ Ο όρος, η έννοια *Νόημα* αναφέρεται στα προσιδιάζοντα στο αθλητικό σύστημα κριτήρια επί τη βάση των οποίων διαχωρίζεται το *συναφές*, το νοηματικά «*ανήκον*», από το «*μη συναφές*», από το νοηματικά «*μη ανήκον*» όσον αφορά για παράδειγμα τις επιλογές, τους τρόπους ανέλιξης των επικοινωνιακών ενεργημάτων, τις λήψεις αποφάσεων, τους συσχετισμούς ή μη, με τα περιβάλλοντα συστήματα κ..λ.π. Για πληρέστερη κατανόηση της ουσιαστικής για την νεο-συστημική θεώρηση έννοιας του «*νοήματος*» : Luhmann 1970, 121-125, Luhmann 1970, 84-86, Luhmann 1977, 21, Luhmann 1975 & 1984, Willke 1991, 193.

¹⁹ Με την έννοια της *περιπλοκότητας* προσδιορίζεται ο βαθμός της πολυμορφίας, της δικτύωσης, του διασυσχετισμού των στοιχείων μιας κοινωνικής περιοχής, αλλά και το μέγεθος των συνεπειών, η ανσυνεπακλόουθων ενός—εδώ του αθλητικού—πεδίου αποφάσεων. Αυτό σημαίνει ότι η ανσυνεπακλόουθων της βιωσιμότητας του αθλητικού συστήματος επιβάλει «*απίθανες*» επιλογές και συνδυασμούς δυνατικών συμβάντων. Αναλυτικά :Luhmann 1975, 210-215-Willke 1989,71-81, Patsantaras 1994,37-39 και την εκεί προτεινόμενη βιβλιογραφία.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Είναι γνωστό ότι τα *αθλητικά (κοινωνικά) πρότυπα* διαδραματίζουν έναν 'τεράστιο ρόλο' στους αθλητικούς-κοινωνιολογικούς προβληματισμούς, αφού επηρεάζουν σε κυρίαρχα μεγάλο βαθμό τις κοινωνικές, αλλά και αυτές ακόμα τις βαθύτερες προσωπικές εκδηλώσεις του ατόμου. Τα αθλητικά πρότυπα λειτουργούν ως ουσιαστικοί παράγοντες αντανάκλασης, ενεργοποίησης ή και απόρριψης αθλητικών αξιών. Ασκούν έτσι καθοριστική επιρροή στην αθλητική-αγωνιστική πρακτική. Στο πνεύμα αυτό η διαδικασία της διαφοροποίησης και κυρίως του *εξ-ορθολογισμού*²³ των αθλητικών-αγωνιστικών επικοινωνιακών ενεργημάτων, δημιουργώντας άλλα ατομικά και συλλογικά πρότυπα, ενδέχεται και είναι φυσικό να θέσει σε νοηματική αμφισβήτηση την ισχύ συγκεκριμένων αξιών, κυρίως όταν αυτές δεν γίνονται αντιληπτές ως συστατικά νοηματικής ιδιαιτερότητας²⁴ της περιοχής του αγωνιστικού αθλητισμού, αλλά ως *ανασταλτικοί* παράγοντες συγκεκριμένων λειτουργικών στόχων. Ταυτόχρονα δια της εκλογίκευσης²⁵ των

²⁰ Τα *όρια* του αγωνιστικού αθλητικού συστήματος, κατανοούνται ως η συνάφεια εκείνη των επιλεκτικών μηχανισμών, η οποία θέτει τα κριτήρια επί τη βάση των οποίων διακρίνονται οι αγωνιστικές από τις μη αγωνιστικές αθλητικές επικοινωνίες. Δηλαδή η έννοια «*όρια*» του συστήματος παραπέμπει πρωτίστως σε νοηματικά όρια. Βλ. κυρίως Luhmann 1977,14-7, Willke 1991, 63-98.

²¹ Ως *ταυτότητα* του συστήματος, μπορούμε να αναφέρουμε το σύνολο όλων εκείνων των επικοινωνιακών ενεργημάτων (*συναφειών, αλληλεξαρτήσεων*), τα οποία διαμορφώνουν την ιδιαιτερότητα της δομικής του μορφής και παράγουν και αναπαράγουν την σταθερότητα των προσδοκιών στην προοπτική μιας κοινωνικά 'αδιάλειπτης' επικοινωνιακής ροής. Βλ. Patsantaras 1994, 37-39 και την εκεί προτεινόμενη βιβλιογραφία.

²² Ως «*αναστοχαστική λειτουργία*» του αγωνιστικού αθλητισμού, κατανοείται η διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας, κατά την ανέλιξη των επικοινωνιακών ενεργημάτων του λαμβάνονται υπόψη οι προϋποθέσεις βιωσιμότητας των περιβαλλοντικών παραγόντων (για παράδειγμα του ανθρώπινου σώματος) οι οποίοι αποτελούν και τις προϋποθέσεις πραγμάτωσής των (Patsantaras 1994).

²³ Η διαδικασία *εξ-ορθολογισμού* του αγωνιστικού αθλητισμού, (επιστημονικοποίηση της αθλητικής-αγωνιστικής επικοινωνίας, τεχνο-γνωστική υποστήριξη κ.λ.π.), *απομυθοποιεί* το σύστημα και φυσικά δεν πραγματοποιείται συμπτωματικά και τυχαία, αλλά έρχεται ως αναγκαιότητα την οποία παράγει και επιβάλλει το σχετικό κοινωνικό περιβάλλον του αθλητισμού.

²⁴Θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι τα συστήματα αξιών των κοινωνιών ή των επιμέρους κοινωνικών περιοχών, μετασχηματίζονται/μεταβάλλονται στον χρόνο και στον χώρο. Ο μετασχηματισμός αυτός συνήθως, δεν κατανοείται ως διαδικασία 'εξαφάνισης', 'διάλυσης' ή 'διαγραφής' συγκεκριμένων κοινωνικών αξιών, παρά αναφέρεται στην αλλαγή όσον αφορά την ιεράρχησή τους, την ενεργοποίησή τους στα πλαίσια της κοινωνικής επικοινωνίας και κυρίως αναδεικνύει ως αναγκαιότητα τον επίκαιρο επαναπροσδιορισμό τους. Για την διαδικασία μετασχηματισμού-αλλαγής των αξιών στον αθλητισμό Πατσαντάρας, 2005.

²⁵ Εδώ οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι η εκλογίκευση γενικά της κοινωνικής επικοινωνίας και δράσης συνηγόρησε και στην «*χειραφέτηση*» του «*κοινωνικού ατόμου*» (αναλυτικά: Patsantaras 1994, 97-99). Ταυτόχρονα όμως, ο *εξ-ορθολογισμός* της αγωνιστικής αθλητικής δράσης, σύμφωνα για παράδειγμα με τους εκπροσώπους «*της κριτικής θεωρίας*»,--(βλ. χαρακτηριστικά για την αθλητική κοινωνική περιοχή: Habermas 1958,227-228, Rigauer 1969, Gehlen 1965, Prokop 1971)—, αδιάφορος προς την ποιότητα και τους τρόπους προσέγγισης της αθλητικής επίδοσης, προκαλεί τη δημιουργία νοήματος διαμέσου μιας μετρισιμότητας των στοιχείων που την συνθέτουν χωρίς να αφήνει περιθώρια ανθρωπιστικών προβληματισμών, αφανίζοντας με τον τρόπο αυτόν κάθε στοιχείο του ανθρώπου-αθλητή. Οι απόψεις αυτές

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

επικοινωνιακών ενεργημάτων αλλά και δια του επικοινωνιακού κωδικού του συστήματος, περιορίζεται δραστικά ο χώρος υποκειμενικής αυτονομίας και έκφρασης με αποτέλεσμα ο *Άνθρωπος-αθλητής/τρια*, να συλλαμβάνεται πολύ λιγότερο σαν *Υποκείμενο* και πολύ περισσότερο σαν φορέας ενός ορισμένου κοινωνικού ρόλου. Δηλαδή, εμφανίζεται στο πλαίσιο της αθλητικής-αγωνιστικής κοινωνικής διεργασίας, μια πρωτοκαθεδρία του ρόλου, των κοινωνικών ιδιοτήτων του ατόμου, απέναντι στο υποκείμενο, η οποία δεν αφήνει δεν δικαιολογεί πολλά περιθώρια αποκλίσεων, κυρίως όσον αφορά την προσέγγιση συγκεκριμένων στόχων, ή την διεκπεραίωση συγκεκριμένων αποστολών. Στο πνεύμα αυτό ο παράγοντας *Άνθρωπος*, το *Υποκείμενο*, παραγκωνίζεται από την αθλητική-αγωνιστική κοινωνική διεργασία, ουσιαστικά δηλαδή δεν λαμβάνεται υπόψη, υπό την έννοια ότι δεν αποτελεί συστατικό της στοιχείο. Το αθλητικό αγωνιστικό σύστημα, στα αναλυτικά αυτά πλαίσια, όπως κάθε κοινωνικό σύστημα, δεν κατανοείται ως άθροισμα ατόμων, δεν απαρτίζεται, δεν συγκροτείται από συγκεκριμένους ανθρώπους, αλλά από επικοινωνιακά ενεργήματα, από επικοινωνίες.²⁶

Η αποδοχή της κοινωνικής περιοχής του αγωνιστικού αθλητισμού ως ένα σχετικά αυτόνομο²⁷ κοινωνικό σύστημα, ως αποτέλεσμα ευρύτερων κοινωνικών μετασχηματισμών, μεταβάλει κυριολεκτικά και με ακραίο πολλές φορές τρόπο, τα βιώματα και τα επικοινωνιακά ενεργήματα του υποκειμένου. Αντικειμενικά η διαφοροποίηση της αθλητικής-αγωνιστικής κοινωνικής περιοχής διέυρυνε και το φάσμα επιλογών όσον αφορά τις μεθόδους και τις διαδικασίες προσέγγισης της *Νίκης* ή μεγιστοποίησης της αθλητικής επίδοσης, ενώ βαθμηδόν, ιδιαίτερα την δεκαετία του 80 και εντεύθεν, στην προοπτική αυτή διαλύθηκε ο παραδοσιακά διαμορφωμένος αθλητικός κόσμος, με ταυτόχρονη εμφάνιση εντός αυτού ενός κατά ρόλους κατακερματισμένου υποκειμένου. Οι μετασχηματισμοί στους οποίους καταναγκάζεται για να παραμείνει βιώσιμο, το αθλητικό αγωνιστικό σύστημα, προκαλούν και μια μεταβολή της αθλητικής βιωματικής υποκειμενικότητας, η οποία ανελίσσεται πλέον στα πλαίσια του *καταναγκασμού τυπικών οργανισμών*, εντός των οποίων θεωρητικά και πρακτικά, κατά κανόνα, δεν είναι δυνατόν να εκπληρωθούν οι προσδοκίες περί *αυτοπραγμάτωσης*²⁸ του

απετέλεσαν την βάση για άσκηση έντονης κριτικής στις εξελικτικές τάσεις γενικά του αθλητισμού (βλ. αναλυτικά: Patsantáras 1994, 63-99). Στα πλαίσια αυτά θεωρείται επαναστατική η θεωρητική παρεμβολή του Luhmann, στην βάση της οποίας ο παραγκωνισμένος από τον εξ-ορθολογισμό του αθλητικού συστήματος *παράγοντας Άνθρωπος*, επανέρχεται ως το κυρίαρχο και απαραίτητο για την βιωσιμότητα του, σχετικό περιβάλλον.

²⁶ Βλ. αναλυτικά όσον αφορά το αθλητικό σύστημα Patsantaras 1994, 35-63 και Bette 1999, 15-75 και 75-84. Αλλά για την κατανόηση αυτής της επαναστατικής, για την σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία, θέσης, βλέπε κυρίως Luhmann 1984, 92 και 1992, 11-68. Επίσης Willke 1991, 51-96.

²⁷ Η έννοια της αυτονομίας του αγωνιστικού αθλητισμού γίνεται συνοπτικά κατανοητή ως: α) η διαμόρφωση «*επιμέρους εκλογικεύσεων*», πολλές φορές αντιφατικών σε σχέση με τα άλλα αθλητικά υποσυστήματα (π.χ. μαζικός, σχολικός, γυμναστηριακός, αθλητισμός αποκατάστασης ή ερασιτεχνικός αθλητισμός) και β) η ανεξαρτησία από το περιβάλλον όσον αφορά την *κλειστότητα των επικοινωνιακών του ενεργημάτων*, ήτοι της *εσωτερικής δομής αυτο-ρύθμισης* του. Αυτονομία λοιπόν δεν σημαίνει απομόνωση από το περιβάλλον, αλλά έχει να κάνει με την αυτο-ρύθμιση των εξαρτήσεων ή των μη εξαρτήσεων του αγωνιστικού αθλητισμού από αυτό το ίδιο και μόνο!

²⁸ Βλ. προς τούτο αναλυτικά Patsantaras 1994, 99-110.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

υποκειμένου. Το υποκείμενο ως φορέας του αθλητικού ρόλου στον αγωνιστικό αθλητισμό έρχεται αντιμέτωπο συνήθως με πολύ αντιφατικές εντός και εκτός συστήματος προσδοκίες, αλλά και δυνατότητες²⁹ οι οποίες αυξάνουν την αναγκαιότητα ελέγχου των επικοινωνιακών ενεργημάτων στον αθλητισμό των επιδόσεων, χωρίς να υπάρχει και εγγύηση ότι για παράδειγμα, με τον εξωτερικό έλεγχο θα επιλυθεί το πρόβλημα.³⁰ Η επιβολή και κυριαρχία στον αθλητισμό *αυτο-αναφορικά ευθυγραμμισμένων εκλογικεύσεων*, ανακατατάσσει τις προϋποθέσεις επιδόσεων του συστήματος, απαλλάσσοντας τες εν μέρει από την ασφυκτική πίεση ηθικού προβληματισμού και αφήνοντας βέβαια προς το παρόν ανοιχτό και για αυτό απειλητικό για το σύστημα το ερωτηματικό περί της ποιότητας της αθλητικής επίδοσης, περί της αξίας, της πολύτιμης σημαντικότητας που έχει αυτή για το σύστημα, αλλά και για το ευρύτερο κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον. Η προσέγγιση της Νίκης ή μιας μεγιστοποιημένης αθλητικής επίδοσης με ανεπίτρεπτα, όσον αφορά τον αθλητικό ηθικό κώδικα, ή τον κανονιστικό κώδικα³¹ μέσα, δείχνει δια της εμπλοκής σε αυτή κυρίαρχων αθλητικών ρόλων ότι την φαρμακοδιέγερση για παράδειγμα την παρήγαγε το ίδιο το σύστημα και αποτελεί στην ουσία μια δυνατότητα επιλογής.³² Ως συνέπεια, ο αθλητισμός των επιδόσεων και κυρίως ο πρωταθλητισμός γίνεται περιπλοκότερος,³³ οι τρόποι και οι δυνατότητες, επομένως οι επιλογές

Ο κοινωνικός χώρος του αθλητισμού των επιδόσεων εθεωρείτο, αλλά και σήμερα μπορεί να θεωρηθεί φυσικά υπό όρους, ως ένας χώρος *αυτοπραγμάτωσης του Υποκειμένου* αλλά και χώρος σπουδαίων ευρύτερων κοινωνικών διεργασιών και κοινωνικής επικοινωνίας (αναλυτικά μεταξύ άλλων Brinkhoff 1998, 252-258 και Singer 1998, 406-410). Στα πλαίσια αυτά και κυρίως για τον λόγο αυτό, αποδίδεται στην αθλητική επίδοση ο χαρακτήρας μιας κοινωνικής, μιας πολιτισμικής αξίας. Η αθλητική επίδοση, ως «κοινωνικο-πολιτισμική αξία» (Gueldenpferning 2001, 41-69), απ' ό,τι δείχνουν μέχρι τώρα τα γεγονότα, παρά τις διαδικασίες μεταβολής των αξιών στον αθλητισμό, παρά τις άπειρες επικρίσεις που δέχεται και σχετίζονται με τους τρόπους, τις μεθόδους προσέγγισής της, δεν έχασε την κοινωνική της σημαντικότητα.

²⁹Patsantaras 1994.

³⁰O Bette (1999, 233), τεκμηριώνει πολύ συστηματικά την άποψη αυτή.

³¹ Οι αθλητικοί κανόνες επιβάλλουν ένα συγκεκριμένο είδος τάξης και ορίζουν τα πλαίσια εντός των οποίων πραγματοποιείται η αθλητική-αγωνιστική πράξη. Οι αθλητικοί κανόνες απλά διασφαλίζουν την συνοχή του αγωνιστικού αθλητικού συστήματος, εκφράζουν την αναγκαιότητα συντήρησης και αναπαραγωγής του ιδιαίτερου νοήματος του, αλλά δεν μπορούμε να τους αποδώσουμε, όπως έχει προαναφερθεί, τον χαρακτήρα κυρίαρχου και μοναδικού παράγοντα πλοήγησης του αθλητικού αγωνιστικού πράττειν.

³² Το τι είναι επιτρεπτό και το τι ανεπίτρεπτο, όσον αφορά τις φαρμακευτικές ουσίες δεν είναι και ούτε μπορεί να γίνει με σαφήνεια προσδιορισίμο.

³³ Ο αγωνιστικός αθλητισμός δεν είναι πλέον δυνατόν σήμερα, να προσεγγισθεί αναλυτικά ως ένα απλό, ιδεολογικά απλουστευμένο σύστημα, αλλά πρέπει να κατανοηθεί ως ένα περίπλοκο σύστημα. Αυτό το αναφέρουμε επειδή θεωρούμε ότι τουλάχιστον ο αθλητισμός των επιδόσεων και κυρίως ο πρωταθλητισμός, βρίσκεται σε στάδια ολοκλήρωσης του ιστορικο-κοινωνικού του μετασχηματισμού σε μια αυτό-αναφορική, τελεστικά κλειστή δομή. Δηλαδή, παρέχει την δυνατότητα μιας σταθερότητας προσδοκιών,--σε αυτό συντελεί και η διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης--, όσον αφορά την επικοινωνιακή του λογική και είναι αυτή η σταθερότητα των προσδοκιών η οποία του προσδίδει μια συγκεκριμένη ταυτότητα. Η προσδοκία της Νίκης ή μιας μεγιστοποιημένης αθλητικής επίδοσης (*Rekord*), είναι αυτό που παραμένει ως σταθερή προσδοκία, τόσο από το εσωτερικό όσο και από το εξωτερικό περιβάλλον. Για παράδειγμα οι ομοσπονδίες επιχορηγούν τους πρώτους αθλητές, τις πρώτες ομάδες, το ίδιο και οι πολιτείες, το ίδιο και οι οικονομικοί οργανισμοί, κ.λ.π. Δηλαδή σε όλα τα

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

προσέγγισης της μέγιστης επίδοσης αυξάνονται, ενώ ταυτόχρονα διαλύονται τα παραδοσιακά αθλητικά πρότυπα και οι νέες δυνατότητες για νέες επιλογές δημιουργούν κρίση ανασφάλειας και προσανατολισμού για το σύστημα, ιδιαίτερα όταν οι πρωτεύοντες ρόλοι (π.χ. Προπονητές) καταλαμβάνονται από μη ή σχεδόν επαγγελματίες.³⁴

Το επίκεντρο του ενδιαφέροντός μας τοποθετείται στον προβληματισμό περί της λογικής, ή καλύτερα της επικοινωνιακής λογικής του συστήματος του αθλητισμού των επιδόσεων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν λαμβάνονται υπόψη τα πρόσωπα ως φορείς επικοινωνίας με τις δικές τους στρατηγικές, επινοήσεις, προθέσεις κλπ., αλλά μέχρι του σημείου που η επικοινωνιακή λογική και πρακτική τους συμπλέει με την *επικοινωνιακή λογική*, την λογική του τελεστικού τρόπου, των τελεστικών ενεργημάτων και στόχων του συστήματος.³⁵

επίπεδα επικοινωνίας του συστήματος εντοπίζεται αυτή η σταθερότητα των προσδοκιών. Η βιωσιμότητα του πρωταθλητισμού, τουλάχιστον όπως μέχρι σήμερα αυτός κατανοείται και υφίσταται, εξαρτάται κυριολεκτικά από την ικανότητά του να διαμορφώνει, να παράγει, να σταθεροποιεί προσδοκίες. Η διαδικασία αυτή είναι αποτέλεσμα της εξαιρετικά σπουδαίας διατήρησης και διασύνδεσης τρεχουσών επικοινωνιακών ενεργημάτων, τα οποία κατανοούνται ως προϋποθέσεις διαμόρφωσης προσδοκιών. Εάν σταματήσει η επικοινωνιακή αυτή ροή, τότε παύει να υφίσταται και η δυνατότητα επικοινωνίας. Μια συνεχής ροή επικοινωνίας για τον πρωταθλητισμό— η φαρμακοδιέγερση για παράδειγμα συνηγορεί προς αυτήν την κατεύθυνση, ανεξάρτητα εάν είναι αρμόζουσα ή όχι σε σχέση με το ρητορικά υφιστάμενο αξιακό σύστημα—, κατανοείται ως σταθεροποιητικός παράγοντας όσον αφορά την παραγωγή, αλλά και την εκπλήρωση περιβαλλοντικών προσδοκιών και όχι μόνο. Είναι λοιπόν εξαιρετικής σπουδαιότητας η δυνατότητα νοηματικής διασύνδεσης των τρεχουσών επικοινωνιών. Για τις αντιλήψεις αυτές στα πλαίσια της νεοσυστημικής θεώρησης : Luhmann 1984, 397, Willke 1989, 30 και για τον συσχετισμό τους με την αθλητική-κοινωνιολογική σκέψη και θεωρία, Patsantaras 1994.

³⁴ Για το πώς προσδιορίζεται ο επαγγελματικός ρόλος στον αθλητισμό: Patsantaras 1994 και Πατσαντάρης 1999.

³⁵ Στα αναλυτικά πλαίσια και στις προοπτικές της *Συστημικής Θεωρίας*, ο άνθρωπος ως σωματική και ως ψυχική οντότητα, κατανοείται ως περιβαλλοντικός παράγοντας, μιας κοινωνίας ή μιας επιμέρους κοινωνικής περιοχής, η οποία υφίσταται από *Επικοινωνίες*, από *Επικοινωνιακά ενεργήματα*. Αυτό το θεμελιώδες αξίωμα της νεο-συστημικής κοινωνιολογικής θεώρησης, παρεννοείται και διερμηνεύεται από πολλούς λανθασμένα, επειδή δεν λαμβάνουν υπόψη την εξίσου θεμελιώδη εξήγηση ότι τα κοινωνικά σύστημα δεν μπορούν να υπάρξουν χωρίς περιβάλλον. Μια κοινωνία, ένα κοινωνικό σύστημα φυσικά και δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς ένα *φυσιο-οργανικό και ψυχικό ανθρώπινο περιβάλλον*, χωρίς τις διαδικαστικές υποδομές των διάφορων επιπέδων της ζωής και χωρίς μια συνείδηση που είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται. Ο Άνθρωπος στην νεο-συστημική κοινωνιολογική σκέψη δεν περιθωριοποιείται, δεν διαγράφεται, αλλά μόνο και μόνο επειδή λαμβάνεται ουσιαστικά υπόψη, ταξινομείται διαφορετικά, λαμβάνεται υπόψη με έναν διαφορετικό, αλλά εξαιρετικά σπουδαίο τρόπο. Αναδεικνύεται και προσδιορίζεται ως περιβαλλοντικός παράγοντας, ιδιαίτερα δε για το αγωνιστικό αθλητικό σύστημα ως *σωματική-ψυχική οντότητα*, η οποία είναι απαραίτητη προϋπόθεση δυνατότητας και πραγμάτωσης αθλητικής-αγωνιστικής κοινωνικής επικοινωνίας. Το *Υποκείμενο* στην προοπτική αυτή, είναι αναντικατάστατο για τα κοινωνικά συστήματα. Όμως δεν πρέπει να μας διαφεύγει το δεδομένο, ότι η κοινωνία ή η αθλητική κοινωνική περιοχή είναι κάτι εντελώς διαφορετικό από μια συνάθροιση ατόμων και των σωματών τους. Η κοινωνία στα πλαίσια της Νεο-συστημικής θεώρησης κατανοείται ως ένα υπερ-περίπλοκο σύστημα στο πλαίσιο του οποίου διαφοροποιήθηκαν επιμέρους, ξεχωριστές *αυτο-αναφερόμενες επικοινωνιακές συνάψεις*, δια των οποίων επιχειρούνται» ξεχωριστές *Λειτουργίες*, στην βάση εξειδικευμένων κωδικών και προγραμμάτων και οι οποίες πραγματώνονται ανεξάρτητα από το ψυχικό και βιολογικό (ανθρώπινο) περιβάλλον, αλλά

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρης

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

3. Ο καταναγκασμός του συστήματος 'αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός' απέναντι στον αθλητή,-τρια.

Στο πλαίσιο της θεωρητικής σύλληψης και κατασκευής στη βάση της οποίας ο αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός συγκροτείται από επικοινωνιακές πράξεις, από επικοινωνιακά ενεργήματα, τα υποκείμενα – (στην φιλοσοφική σύλληψη του όρου)— προσδιορίζονται και κατανοούνται ως περιβαλλοντικοί παράγοντες, ανήκουν δηλαδή στο περιβάλλον του συστήματος 'πρωταθλητισμός'. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι διαγράφεται η ανθρώπινη οντότητα, αλλά τουναντίον τονίζεται με αυτόν τον τρόπο μεταξύ άλλων ότι : α) τόσο η αναγκαιότητα του φυσικού σώματος ως ουσιαστικού περιβαλλοντικού παράγοντα για την ύπαρξη του συστήματος –εξάλλου μόνο έτσι μπορούμε να εισάγουμε διερευνητικά και αποτελεσματικά στον προβληματισμό μας το ανθρώπινο σώμα—μεταφέροντας ταυτόχρονα τον ηθικό προβληματισμό στο κοινωνικό επίπεδο όχι ως *αφηρημένο πρέπει*, αλλά ως συστατικό και προϋπόθεση πραγμάτωσης αθλητικής επικοινωνίας, δηλ. ως *βιωμένο είναι*³⁶, αλλά και β) η αυτονομία των *ψυχικών συστημάτων*, έναντι του συστήματος του αγωνιστικού αθλητισμού (μορφές agency).

Όστόσο όταν αναφερόμαστε σε καταναγκασμό επιδίωξή μας εδώ είναι να τονίσουμε την επίδραση μιας ανεξάρτητης από την οντότητα άνθρωπος τελεστικής/παρεμβατικής λογικής του συστήματος του πρωταθλητισμού, η οποία κυριολεκτικά υπάρχει και ανελίσσεται από ότι μέχρι τώρα δείχνουν οι κοινωνικές αθλητικές πραγματικότητες, πέραν των σημειωμένων που παραπέμπει η έννοια (οντότητα) Άνθρωπος. Όταν λοιπόν αναφερόμαστε στη *λογική* του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού, δεν αναφερόμαστε στα επικοινωνιακά ενεργήματα επιμέρους αθλητών, αλλά στην *ιδιοδυναμική* του συστήματος και στους ιδιαίτερους επικοινωνιακούς και τελεστικούς τρόπους και μεθόδους των ενεργημάτων του. Έτσι μπορεί να αναδειχθεί, να γίνει κατανοητή αυτή η λειτουργικά εξειδικευμένη και διαφοροποιημένη κοινωνική περιοχή, ως μια ιδιαίτερη περιοχή κοινωνικής επικοινωνίας, ως ένα κοινωνικό σύστημα στο πλαίσιο του οποίου αναδεικνύεται ως νοηματική η δράση των συμμετεχόντων μόνο όταν αυτή γίνεται αντιληπτή ως επιδίωξη προσέγγισης της Νίκης, δια μιας κατά το δυνατόν μεγιστοποιημένης αθλητικής επίδοσης, η οποία αποτελεί και την κεντρική αξία του και ως τέτοια αναγνωρίζεται αυτή και από το περιβάλλον.³⁷Είναι αυτή η κεντρική αξία η

συμβιώνουν, μάλιστα οφείλουν να συμβιώνουν με αυτό για να μπορούν να συνεχίζουν να υπάρχουν. Βλ. αναλυτικά: Luhmann 1975 και Luhmann 1976,507-532.

³⁶ Βλ. προς τούτο Patsantaras./Kamberidou 2004.

³⁷ Αυτό που κυρίως διαφοροποιεί, αναδεικνύει και ταυτόχρονα παρέχει στον αθλητισμό των επιδόσεων-πρωταθλητισμό τη δυνατότητα σύναψης επιλεκτικών σχέσεων με το περιβάλλον είναι η αθλητική επίδοση, η οποία αναγνωρίζεται και ως η κεντρική αξία του συστήματος. Ανάλογα όμως με το θεωρητικό πλαίσιο προσέγγισης και του αντίστοιχου νοηματικού προσδιορισμού των κοινωνικών αξιών, αλλά κυρίως εξ αιτίας των διαφορετικών ερμηνευτικών προσεγγίσεων—(συνήθως, αν όχι πάντα, η ερμηνεία που δίνεται στις κοινωνικές αξίες εξαρτάται άμεσα «από την λογική του συστήματος-ερευνητή που παρατηρεί και κυρίως από την γνωσιακή του δομή», βλ. Willke 1991,σελ.213 και για την διαδικασία μεταβολής των 'αξιών' στον αθλητισμό βλ. Patsantáras 1994,σελ.27-35)— στην περί αξιών συζήτηση στον αθλητισμό αναδεικνύονται διαφορές οι οποίες οδηγούν σε πρακτικά προβλήματα, αφού οι κοινωνικές ή ηθικές αξίες ως δυναμικά μεγέθη εμφανίζουν δυνατότητες για διαφορετικές ερμηνείες. Το γεγονός αυτό αντανακλάται στην κοινωνική περιοχή του

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

οποία παράγει προσδοκίες και εγείρει το κοινωνικό ενδιαφέρον. Για παράδειγμα όπως δείχνει εμφατικά η αθλητική κοινωνική πραγματικότητα, εάν ένας αθλητής δεν επιδιώκει την μεγιστοποιημένη επίδοση με στόχο την Νίκη, αποκλίνει από την επικοινωνιακή λογική του συστήματος και η επικοινωνιακή πρακτική του δεν έχει κανένα νόημα, ούτε για το ίδιο το σύστημα, ούτε για το περιβάλλον του συστήματος. Αυτή η ιδιαίτερη επικοινωνιακή λογική υπάρχει και διακηρύσσεται από ιδιαίτερους κωδικούς επικοινωνίας, από προγράμματα και συγκεκριμένες καινοφανείς αξίες. Στην κοινωνική περιοχή του αθλητισμού των επιδόσεων εντοπίζεται μια αμετάβλητη (όσον αφορά και τη χρονικότητα της), μια αυθύπαρκτη επικοινωνιακή λογική, η οποία μεταφέρεται στα κοινωνικά-δομικά επίπεδα, στα επίπεδα κοινωνικής έκφρασης από εξειδικευμένους αθλητικούς ρόλους.

Ο κοινωνικά ελκυστικός και δυναμικός επικοινωνιακός κωδικός Νίκη/ Ήττα, του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού, είναι το χαρακτηριστικό εκείνο που τον αναδεικνύει σε πλουραλιστικό φορέα και ελκυστικό μέσον έκφρασης επιδόσεων άλλων, κυρίως πρωτευόντων κοινωνικών συστημάτων όπως για παράδειγμα της Οικονομίας, Πολιτικής κ.λπ. Στο πνεύμα αυτό ο αθλητικός ανταγωνισμός, η αθλητική αντιπαράθεση, δεν είναι απλά και μόνο ένα *αθλητικό παιχνίδι*, όπως τονίζεται και από πολλούς σύγχρονους ερευνητές στο πλαίσιο της αθλητικής επιστήμης,³⁸ αλλά μια εκλογικευμένη διαδικασία τελεστικών ενεργημάτων η οποία αναπαράγει μια ιδιαίτερη επικοινωνιακή λογική του συστήματος. Ο αθλητικός ανταγωνισμός αναφέρεται σε μια ιδιαίτερη λογική κοινωνικής επικοινωνίας, που εντοπίζεται σε ακραίες μορφές μόνο στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης κοινωνικής περιοχής του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού και έχει έτσι μια σχετικά αυτόνομη δυνατότητα να συσχετίζεται ακολούθως και κατά περίπτωση με νοήματα άλλων κοινωνικών περιοχών (οικονομία, πολιτική, εκπαίδευση κ.λπ.). Σε επίπεδα επικοινωνιακού κωδικού δεν μπορεί να γίνει λειτουργικά πραγματοποιήσιμη, μια μετατόπιση, μια μεταφορά όσον αφορά για παράδειγμα την ποιοτική αξιολόγηση της αθλητικής επικοινωνίας σε καθαρά ηθικά πλαίσια.³⁹ Η Διαφορά μεταξύ των δύο πόλων του κωδικού παραπέμπει σε καθαρά αθλητικά κριτήρια τα οποία παρέχουν στον λειτουργικό κωδικό του συστήματος έναν υψηλό επιπέδου *Αμοραλισμό*. Τα επικοινωνιακά ενεργήματα τα οποία ανελίσσονται στην προοπτική αυτή είναι φυσικό να μην εμφανίζουν ικανότητα αντίδρασης, σε ηθικές εκκλήσεις απ' όπου και αν προέρχονται αυτές. Η διαφορά μεταξύ των επιδόσεων η οποία προκύπτει στο

αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού ως πρόβλημα όχι μόνο ιδεολογικού, αλλά και οργανωτικού χαρακτήρα.

³⁸ Βλ. χαρακτηριστικά στην νεώτερη βιβλιογραφία Heringer 1990, ο οποίος προσδιορίζει τον αθλητικό αγώνα αμιγώς ως παιχνίδι. Το παιχνίδι μπορεί να αποτελεί ένα συστατικό του επίσημου, στα πλαίσια θεσμικών διαστάσεων αθλητικού αγώνα, το οποίο μπορεί να ενεργοποιείται συνήθως ρητορικά κατά τις περιστάσεις, αλλά δεν καθορίζει αυτό τα νοηματικά του περιεχόμενα.

³⁹ Το πρόβλημα της χρήσης φαρμακευτικών ουσιών προσδιορίζεται από την πλευρά παραδοσιακών θεωρητικών αναλύσεων της αθλητικής επιστήμης, ως κατ' εξοχήν ηθικό πρόβλημα, με αποτέλεσμα να περιορίζεται ουσιαστικά η δυνατότητα επεξεργασίας ή επίλυσης του προβλήματος, κυρίως επειδή στα πλαίσια αυτά δεν λαμβάνονται υπόψη ούτε οι εξελικτικοί μετασχηματισμοί του αγωνιστικού αθλητισμού, ούτε ο εξορθολογισμός-εκλογίκευση της αθλητικο-αγωνιστικής επικοινωνίας και πρακτικής.

Νικόλαος Γ. Πατσανάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

πλαίσιο του αθλητικού ανταγωνισμού *πληροφορεί* το ενδιαφερόμενο κοινό σχετικά με αθλητικές επιδόσεις και όχι για ηθικά ή βιοχημικά επιτεύγματα.⁴⁰ Ερωτηματικά προφανώς, ή ηθικοί προβληματισμοί σε αυτά τα πλαίσια της σχέσης του συστήματος του αγωνιστικού αθλητισμού, ή καλύτερα το ιδιότυπων εγχειρηματικών του τρόπων, με τον άνθρωπο ανάγεται στις σχέσεις του συστήματος με το περιβάλλον του, δηλαδή εδώ το ανθρώπινο ενσώματο υποκείμενο.

Στον προβληματισμό μας περί φαρμακοδιέγερσης αυτό το δεδομένο, συνδεόμενο με ερωτηματικά περί δυνατοτήτων *αναστοχαστικών λειτουργιών*, μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: λαμβάνει ο αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός υπόψη του, 'σέβεται'⁴¹, γνωρίζει και μπορεί να αξιολογήσει τις συνθήκες υπό τις οποίες επιβιώνουν και αναπτύσσονται τα συστήματα που τον περιβάλλουν, τα οποία λογίζονται και ως οι ουσιαστικότερες προϋποθέσεις της λειτουργικής του βιωσιμότητας; Αυτοπεριορίζει τους παρεμβατικούς του τρόπους, ούτως ώστε να είναι δυνατή η βιωσιμότητα του σχετικού του περιβάλλοντος, δηλαδή του ανθρώπινου σώματος, δια του οποίου πραγματώνονται τα επικοινωνιακά ενεργήματα και οι επιδόσεις του συστήματος. Ο προβληματισμός μας δεν αποσκοπεί σε έναν αξιολογικό προσδιορισμό της διαδικασίας της φαρμακοδιέγερσης ως «καλής ή κακής» για το σύστημα, χρησιμοποιώντας τον παραδοσιακό ηθικό κώδικα, αλλά και ούτε σε μια αξιολόγηση της ως σύννομη ή παράνομη χρησιμοποιώντας τον *δικαιϊκό* κώδικα. Ο προβληματισμός μας στοχεύει να διευκρινίσει κατά πόσο η διαδικασία αυτή, σε ποιο μέτρο και υπό ποιες προϋποθέσεις καθίσταται δυσλειτουργική, δηλαδή *α-νοηματική* για τις επιδόσεις του συστήματος.

Η ολοένα αυξανόμενη για το αθλητικό σύστημα δυνατότητα τελεστικής περιπλοκότητας, όπως δείχνει η διαδικασία του Doping, παράγοντας ένα τόσο ευρύ φάσμα επιλογών για επικοινωνιακά ενεργήματα, αναδεικνύεται ως πρόβλημα για το ίδιο, αφού είναι πολύ δύσκολο να γίνουν αυτές οι επιλογές αντικείμενο ποιοτικής επεξεργασίας χωρίς μια περαιτέρω αύξηση της γνωστικής περιπλοκότητας της κοινωνικής περιοχής του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού. Στην αθλητική επιστήμη η ανάλυση των δυνατοτήτων για εξεύρεση στρατηγικών λύσεων που θα συντελέσουν στην έξοδο από το δίλημμα αυτό είναι μονομερής. Ενώ λοιπόν μιλάμε για το ανθρώπινο υποκείμενο, επιδιώκοντας να αναλύσουμε το πρόβλημα στην βάση ενός εσωτερικά ρυθμιζόμενου αυτοπεριορισμού, δηλαδή δια της ηθικής, δια της συνείδησης, δεν καταπιανόμαστε καθόλου με το σύστημα στην

⁴⁰Βλ. Bette 1999. Με την τοποθέτησή μας αυτή δεν επιδιώκουμε μια διαγραφή του ηθικού περιεχομένου της αθλητικής-αγωνιστικής δράσης. Αντίθετα επιδιώκουμε να εισάγουμε τον ηθικό μας προβληματισμό με άλλους τρόπους και μεθόδους, οι οποίοι όμως θα σχετίζονται με την σύγχρονη αθλητική πραγματικότητα. Θεωρούμε ως απαραίτητο στοιχείο την ποιοτική αξιολόγηση, ως συστατικό αξιοπιστίας της αθλητικής. επίδοσης όχι μόνο για ηθικούς λόγους αλλά και κυρίως λειτουργικούς. Για παράδειγμα οι χρηματοδότες και οι χορηγοί δεν επιδοτούν αθλητικές επιδόσεις οι οποίες χαρακτηρίζονται από το ίδιο το αθλητικό σύστημα ως αποκλίνουσες από αθλητικούς κανόνες. Όσον αφορά τους τρόπους προσέγγισης μιας τέτοιας δυνατότητας βλ. χαρακτηριστικά Patsantaras 1999,σελ.566-569.

⁴¹ Το ερωτηματικό αυτό είναι εν μέρει ρητορικό χαρακτήρα, και το χρησιμοποιούμε για να αναπτύξουμε περαιτέρω τον προβληματισμό μας, επειδή εκ προοιμίου γνωρίζουμε ότι στις προοπτικές της συστημικής θεωρίας και όχι μόνο τα κοινωνικά συστήματα δεν 'σκέφτονται', δεν έχουν 'συνείδηση' (βλ. Luhmann 1984). Μπορούν όμως να απαντήσουν στις εξελικτικές διαδικασίες ή σε προβλήματα που καθιστούν δυσλειτουργικές κάποιες μορφές επικοινωνιακής πρακτικής και δράσης με δομικές αλλαγές και δομικούς μετασχηματισμούς.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ολότητα του το οποίο υφίσταται πέραν των υποκειμένων και ασκεί ασφυκτική πίεση σε αυτά αναφορικά με την διαδικασία επιλογής απόφασης για συγκεκριμένη επικοινωνία και δράση. Στα αναλυτικά αυτά επίπεδα κατά την διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης δεν εντοπίζεται χειραγώγηση του ανθρώπου από άνθρωπο, αλλά αναδεικνύεται με σαφή τρόπο ότι για παράδειγμα τα υψηλότερα όρια των επιδόσεων που θέτουν οι ομοσπονδίες ως προϋπόθεση συμμετοχής των αθλητών σε εθνικές ή διεθνείς διοργανώσεις, είναι αυτά που ενδεχομένως καταναγκάζουν τον αθλητή να κάνει μια επιλογή απόκλισης για να προσαρμοστεί στα στάνταρτ λειτουργικότητας του συστήματος.⁴²

Ιδιαίτερα από τις διασυνδέσεις και αλληλεξαρτήσεις του αγωνιστικού αθλητισμού με σχετικά περιβάλλοντα συστήματα (π.χ., οικονομία, αθλητική βιομηχανία, κλπ)⁴³ μεγαλώνει ολοένα η πίεση από την μια να παράγει το σύστημα προσδοκίες π.χ. για μεγιστοποιημένες επιδόσεις (εξάλλου αυτή είναι μια από τις νοηματικές ιδιαιτερότητες του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού) και από την άλλη να λυθεί το πρόβλημα της φαρμακοδιέγερσης, από την στιγμή φυσικά που το ίδιο το σύστημα θεωρεί και προσδιορίζει την διαδικασία αυτή ως απόκλιση. Οι οικονομικοί θεσμοί υπό τις συνθήκες αυτές απαιτούν *καθαρές νίκες*, καθαρές επιδόσεις (όπως αυτές προσδιορίζονται από το ίδιο το σύστημα και όχι από το σχετικό περιβάλλον, από την στιγμή που το περιβάλλον δεν παρεμβαίνει ή δεν μπορεί να παρέμβει στην *αναφορική κλειστότητα*⁴⁴ των ενεργημάτων του συστήματος), οι οποίες

⁴² Εδώ θα θέλαμε να υπογραμμίσουμε ότι τα στάνταρτ λειτουργικότητας του συστήματος ενδεχομένως να δημιουργούνται ή να έχουν δημιουργηθεί με την χρήση απαγορευμένων ουσιών, χωρίς να έγινε αυτό αντιληπτό. Ή και αν έγινε, όπως πληροφορούμαστε από την ιστορικότητα του φαινομένου, (βλ. χαρακτηριστικά για πολλά παραδείγματα μεταξύ άλλων, Berendonk, 1991), να αποκρύφθηκε για πολλούς λόγους. Μια συστηματική ενασχόληση συσχετισμού της προσέγγισης και εμφάνισης μεγιστοποιημένων αθλητικών επιδόσεων και μιας εκ των υστέρων αντιλαμβανόμενης ή καταγγελλόμενης μεθόδου της φαρμακοδιέγερσης, οδήγησε στην διαμόρφωση μιας άποψης, μάλιστα μιας κατάστασης, σύμφωνα με την οποία θα έπρεπε να γραφτεί ξανά η ιστορία του μοντέρνου(ή νεωτερικού) και κυρίως του μεταμοντέρνου(ή μετανεωτερικού) αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού. Μολονότι το πρόβλημα είναι γνωστό όπως αναφέρθηκε, εντός της κοινωνικής περιοχής του αθλητισμού ήδη από την δεκαετία του 60, δεν επιδιώχθηκε, τουλάχιστον μέχρι την δεκαετία του 90 κάποια συστηματική επεξεργασία του προβλήματος και αυτό επειδή πέραν των αθλητών, πολλοί είναι εκείνοι που επωφελήθηκαν από την κοινωνική σημαντικότητα της αθλητικής επίδοσης, όπως για παράδειγμα πολιτικά-κοινωνικά συστήματα, υψηλά ιστάμενοι αθλητικοί παράγοντες, πολιτικοί, προπονητές κ.λπ., που ανέχθηκαν την φαρμακοδιέγερση και μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις την υπεδείκνυαν ως επιλογή. Βλ. λεπτομερώς για την εμπλοκή θεσμών πέραν του αθλητισμού στην διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης αλλά και για αθλητικές επιδόσεις που εκ των υστέρων αμφισβητήθηκαν μεταξύ άλλων: Sehling M. 1989. Βλ. επίσης χαρακτηριστικά παραδείγματα στο : Volker 1999, σελ.719-726 και την εκεί προτεινόμενη βιβλιογραφία.

⁴³ Στον αθλητισμό των επιδόσεων-πρωταθλητισμό, όπως αναφέρεται από πολλούς ερευνητές, η διαδικασία εξ-ορθολογισμού των επικοινωνιακών του ενεργημάτων, κινείται σε ένα κοινωνικά-περιβαντολογικά προκαθορισμένο ιδεολογικό πλαίσιο και ταυτίζεται σήμερα με έναν οικονομιστικό εξορθολογισμό, ο οποίος οδηγεί σε ανορθολογισμούς καταστρεπτικούς για τον άνθρωπο-αθλητή. Η οικονομική πραγματικότητα έχει ισοπεδώσει- αλλάξει τα δεδομένα στον αθλητισμό καθιστώντας μεταξύ άλλων την αθλητική επίδοση ισοδύναμη προς το χρήμα, με αποτέλεσμα η ουσία του υποκειμένου, ο άνθρωπος να μην λαμβάνεται πλέον υπόψη (βλ. αναλυτικά Patsantaras 1994, σελ.63-99).

⁴⁴ Με την έννοια *αναφορική κλειστότητα* των ενεργημάτων του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού, εννοούμε εδώ την διαδικασία της προπόνησης, αλλά και την εσωτερική ανοχή που μπορεί να επιδείξει σε ασύμβατες για το ίδιο προοπτικές και ταυτόχρονα την δυνατότητα που έχει για να δημιουργεί και να διαμορφώνει στόχους επικοινωνίας και δράσης

όμως έρχονται στο προσκήνιο μόνο από καθαρούς αθλητές. Το γεγονός ότι καθαροί αθλητές είναι συνήθως αυτοί οι οποίοι όχι δεν είναι ντοπαρισμένοι, αλλά δεν εντοπίζονται ή δεν προσδιορίζονται ως τέτοιοι από τα θεσμικά σχήματα ελέγχου του αγωνιστικού αθλητισμού, εκφράζει μια από τις σημαντικότερες *παραδοξότητες* του συστήματος.⁴⁵

Τα όρια του αθλητή όσον αφορά την επιδίωξη αθλητικών επιδόσεων, ανεξάρτητα από τα όρια του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού⁴⁶, προσδιορίζονται αλλά και οριοθετούνται, κυρίως από βιολογικές παραμέτρους. Έτσι σε πιεστικές καταστάσεις εύκολα μπορεί να δημιουργηθεί μια αντίφαση, μια σύγκρουση μεταξύ των φυσικών αποθεμάτων του φυσικού σώματος, που θεωρούνται ως προϋπόθεση *παραγωγής* αθλητικών επιδόσεων και της διαδικασίας *παραγωγής* εντός και εκτός του συστήματος, προσδοκιών. Επειδή οι φυσικές ικανότητες του σώματος να παράγει επιδόσεις δεν είναι ανεξάντλητες, φτάνουν, προσκρούουν δηλαδή κάποια στιγμή σε βιολογικά-φυσικά όρια, μπλοκάρεται έτσι σε αυτή την προοπτική και η άενη παραγωγή προσδοκιών στο εντός και εκτός περιβάλλον, όσον αφορά τουλάχιστον προσδοκίες για μεγιστοποιημένες επιδόσεις(*ρεκόρ*).⁴⁷ Ωστόσο όμως οφείλεται να ληφθεί ουσιαστικά υπόψη η κοινωνική δυναμική και εδώ αναφερόμαστε στην κοινωνική πίεση που ασκείται στο σύστημα από εντός και εκτός σχετικά περιβάλλοντα συστήματα (για παράδειγμα αθλητικοί, πολιτικοί, οικονομικοί παράγοντες κ.λπ.), των οποίων η πίεση αυτή υπό μορφή προσδοκιών, υπερφορτώνει το σύστημα και αυτό με την σειρά του καταναγκάζει τους πρωτεύοντες ρόλους του να κάνουν επιλογές, οι οποίες

οι οποίοι δεν είναι αμιγώς παράγωγα εξωτερικών δεδομένων ή πιέσεων, αλλά απορρέουν ως ικανότητα αντίδρασης από την εσωτερική του δομή, από την νοηματική ιδιαιτερότητα του συστήματος, η οποία σαφώς και δεν επηρεάζεται άμεσα από την ενδεχομενικότητα του περιβάλλοντος. Για την έννοια της «αναφορικής κλειστότητας» των ενεργημάτων ενός κοινωνικού συστήματος βλ. κυρίως Willke 1991,σελ.61-71.

⁴⁵ Παραδοξότητες αυτής της μορφής εμφανίζονται ως επακόλουθα των εξελικτικών μετασηματισμών της κοινωνικής περιοχής του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού. Για πληρέστερη κατανόηση αυτής της έννοιας στο πλαίσιο της Νέο-συστημικής θεώρησης βλ. Luhmann 1984,σελ.84,59 και 306-310,επίσης Luhmann 1990,σελ.268.

⁴⁶ Τα όρια του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού γίνονται κατανοητά όπως προαναφέραμε, ως η συνάφεια επιλεκτικών μηχανισμών οι οποίοι θέτουν και τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία διακρίνονται και διαφοροποιούνται οι ανήκουσες στο σύστημα επικοινωνίες, από *έτερες*. Ως συνάφεια τέτοιων επιλεκτικών μηχανισμών μπορεί να χαρακτηρισθούν εδώ τα κανονιστικά πλαίσια ή άλλοι θεσμικοί μηχανισμοί που σκοπό έχουν να διασφαλίζουν την νοηματική ιδιαιτερότητα της αθλητικής αγωνιστικής δράσης και επικοινωνιακής πρακτικής. Επομένως όταν αναφερόμαστε στα όρια του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού αναφερόμαστε σε νοηματικά όρια, σε όρια νοήματος. Γενικά για τα όρια των κοινωνικών συστημάτων βλ. κυρίως Luhmann 1984,σελ.285-310 και Willke 1991,σελ.191.

⁴⁷ Πρέπει να επισημάνουμε όμως ότι το νοηματικό περιεχόμενο της Νίκης, δηλαδή της θετικής αξίας του επικοινωνιακού κωδικού του συστήματος, δεν ταυτίζεται πάντα με μια μεγιστοποιημένη επίδοση, ή και αν συμβαίνει αυτό αρχίζει και γίνεται σπάνιο τουλάχιστον σε πολλά αθλήματα. Επομένως σε μια αθλητική αντιπαράθεση η *ποσοστοποίηση* του αποτελέσματος, έχει μεταβαλλόμενο και επεξηγηματικό χαρακτήρα σε σχέση με τις αξίες του κωδικού, οι οποίες κάθε φορά και πέραν της *ποσοστοποίησης* της επίδοσης έχουν διαφορετικό νόημα και σημασία για το περιβάλλον. Αυτή η νοηματική χρονικά διαφορετικότητα για παράδειγμα της Νίκης και όχι η μεγιστοποιημένη επίδοση, το ρεκόρ, είναι ο καθοριστικός παράγοντας συνέχειας και βιωσιμότητας αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

τουλάχιστον στο πλαίσιο του υφιστάμενου κανονιστικού πλαισίου, καθώς επίσης στο πλαίσιο ενός ‘παραδοσιακά’ προσδιοριζόμενου αθλητικού ήθους, να θεωρούνται, να ερμηνεύονται και λογικά φυσικά να προσδιορίζονται ως αποκλίνοσες.

4. Προσαρμογή δια της Απόκλισης;

Πρωταρχικά με την έννοια της προσαρμογής μπορούμε να χαρακτηρίσουμε την απλούστερη μορφή ενός κατά κάποιον τρόπο ισόρροπου συσχετισμού μεταξύ αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού και σχετικού κοινωνικού περιβάλλοντος. Για να μπορεί να διασφαλίσει κοινωνική βιωσιμότητα σε μια τέτοια προοπτική το σύστημα οφείλει να εκπληρώνει τις προσδοκίες που το ίδιο παράγει στο περιβάλλον του. Στις εξελικτικές τάσεις της συστημικής θεωρίας, ήτοι της θεώρησης περί *αυτο-αναφερόμενων συστημάτων*⁴⁸ τίθεται επίσης το ερωτηματικό της δυνατότητας προσαρμογής του σχετικού περιβάλλοντος στο αθλητικό σύστημα, τουλάχιστον όσον αφορά την δημιουργία κατάλληλων συνθηκών *συνδιαλλαγής* επί τη βάση *συσχετισμού* των επικοινωνιακών ενεργημάτων με σκοπό την *αλληλο-βιωσιμότητα, την συνύπαρξη*. Το σύστημα στις θεωρητικές αυτές προοπτικές—οι οποίες δημιουργούν τα πλαίσια φυσικά για την συγκρότηση ενός αντίστοιχου *σωστού αθλητικο-αγωνιστικού πράττειν* σε σχέση κυρίως με τον περιβαλλοντικό παράγοντα άνθρωπο και σε σχέση με το μέσον πραγμάτωσης των επιδόσεών του, δηλαδή το ανθρώπινο σώμα—, μπορεί να προσαρμοστεί στο περιβάλλον εάν το περιβάλλον προσαρμόζεται στην διαφορετικότητα που προτάσσει, εάν φυσικά προτάσσει⁴⁹ το σύστημα, ως βάση συσχετισμού. Και αντίστροφα, στο

⁴⁸ Εδώ χρησιμοποιούμε την έννοια της *αυτο-αναφοράς* στο πνεύμα ότι ο αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός ως περίπλοκο κοινωνικό σύστημα συνιστά πρόβλημα και για ‘τον εαυτό του’, την ίδια την ύπαρξη του. Για το λόγο αυτό υποχρεούται να αναπτύξει λειτουργίες όπως αυτή της *αυτο-θεματοποίησης*—(φυσικά για την υπερ-περίπλοκη αυτή διαδικασία-λειτουργία, είναι αναγκαία μια υπερ-περίπλοκη γνωσιακή δομή, η οποία σαφώς και συνδέεται άμεσα με τις επιδόσεις της *Αθλητικής Επιστήμης* στο σύνολό της όσον αφορά την αθλητική αγωνιστική επικοινωνία και οι οποίες σήμερα τουλάχιστον σχετικά με τον προβληματισμό περί φαρμακοδιέγερσης, είναι επιεικώς συγκεχυμένες)— η οποία ως διαδικασία αναπαραγωγής της ενότητας του συστήματος είναι προϋπόθεση για την δυνατότητα ύπαρξης ευνοϊκών για το σύστημα περιβαλλοντικών επαφών. Ύπαρξης δηλαδή επιλεκτικών *ετερο-αναφορών*, κυρίως με το κατ’εξοχήν σχετικότερο και απολύτως απαραίτητο ως προϋπόθεση ύπαρξής του περιβάλλον, πού είναι η ανθρώπινη οντότητα και κυρίως το ανθρώπινο σώμα το οποίο είναι και μέσον πραγμάτωσης των επικοινωνιακών του ενεργημάτων, των επιδόσεών του.

⁴⁹ Πολλές φορές ο αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός *αυτοκαταλύει* την νοηματική του κυρίως διαφορετικότητα και ιδιαιτερότητα χάριν του περιβαλλοντικού συσχετισμού, για παράδειγμα χάριν της τηλεοπτικής αναμετάδοσης. Ο αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός εάν αναλυθεί στο πλαίσιο της θεώρησης περί *αυτοαναφερόμενων-αυτοποιούμενων συστημάτων* του N.Luhmann, δηλαδή προσδιορισθεί ως αυτοαναφορικό σύστημα, σημαίνει ότι δεν επιδέχεται αυθαίρετων παρεμβάσεων από το σχετικό του περιβάλλον, αλλά συνεπικουρεί και το ίδιο το σύστημα για να δεχτεί τις οποιοσδήποτε αλλά κυρίως, εάν έχει προσεγγίσει ικανά επίπεδα περιπλοκότητας, τις επιλεγόμενες από το ίδιο περιβαλλοντικές παρεμβάσεις.

πνεύμα ότι το σύστημα και το περιβάλλον παρέχουν δυνατότητες συσχετισμού οι οποίες δεν αλλοιώνουν την ιδιαίτερη ταυτότητά τους και κυρίως τις προϋποθέσεις *αλληλο-βιωσιμότητας* των. Εδώ υπεισέρχεται ως κυρίαρχη προϋπόθεση αυτής της διαδικασίας, η δυνατότητα *αναστοχαστικών λειτουργιών* τόσο από το αθλητικό σύστημα όσο και από την πλευρά των σχετικών περιβαλλοντικών συστημάτων.⁵⁰ Αυτό σημαίνει ότι ο αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός ως ένα περίπλοκο, *αυτοαναφερόμενο* κοινωνικό σύστημα, δεν έχει να προσαρμοστεί μόνο σε περιβαλλοντικά δεδομένα, αλλά οφείλει, για να διατηρήσει αυτήν την μορφή ικανότητας για περιβαλλοντική προσαρμογή, να προσαρμοστεί—αυτό είναι πραγματοποιήσιμο μόνο δια της διαδικασίας της *αυτο-θεματοποίησης*—κατά την εξελικτική του πορεία στην περιπλοκότητα που το ίδιο έχει αναπτύξει, αλλά κυρίως στα επακόλουθα αυτής, όπως στην *ενδεχομενικότητα* που χαρακτηρίζει τις επικοινωνιακές του πρακτικές, δίχως να μετασχηματίζεται η νοηματική ιδιαιτερότητα τους. Συνεπώς αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός όπως υφίσταται σήμερα οφείλει να συνυπολογίζει μη προβλέψιμες καταστάσεις, ανεπάρκειες ποιοτικού προσδιορισμού και εσωτερικές συγκρούσεις όσον αφορά τα τελεστικά επικοινωνιακά ενεργήματα κυρίως των πρωτευόντων ρόλων του, ήτοι ιεραρχικά Αθλητών, -τριών, Προπονητών, -τριών και Παραγόντων.

Εάν για παράδειγμα δεν έχει αναπτύξει προγράμματα⁵¹ και οργανωτικές δομές οι οποίες να μπορούν να απομειώνουν την ιδιοπεριπλοκότητά του ούτως ώστε να είναι σε θέση να μπλοκάρει επικοινωνιακά ενεργήματα ή δράσεις που το ίδιο το σύστημα χαρακτηρίζει ως αποκλίνουσες, ανεξάρτητα από τον στόχο ο οποίος μπορεί να είναι η προσαρμογή στο περιβάλλον δια της εκπλήρωσης προσδοκιών, δεν θα έχει την δυνατότητα να παρακολουθεί τους περιβαλλοντικούς μετασχηματισμούς χωρίς να θέτει ζήτημα αναγκαστικής και συνεχούς αλλαγής της βασικής του δομής, ούτως ώστε να μπορεί να προσαρμόζεται στα γενικότερα εξελικτικά κοινωνικά δεδομένα,

⁵⁰ Η διατύπωση αυτή εκφράζει ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία μετάβασης από *‘το παράδειγμα σύστημα- περιβάλλον* (βασικός εκπρόσωπος αυτής της κοινωνιολογικής θεώρησης είναι ο T.Parsons), στο *‘παράδειγμα των αυτοαναφερόμενων συστημάτων’* (βασικός εκπρόσωπος αυτής της κοινωνιολογικής θεώρησης είναι ο N. Luhmann).

⁵¹ Το σύστημα αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός όπως δείχνουν τα γεγονότα δεν έχει εξελίξει *προγράμματα* και αν έχει αυτά στις υπάρχουσες δομές είναι δυσλειτουργικά—(βλ. για παράδειγμα τα γεγονότα σχετικά με την ανεξάρτητη αρχή ελέγχου για το Doping στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας, τα οποία ταυτόχρονα υπογραμμίζουν την αδυναμία του ολυμπιακού αθλητισμού να επιλύσει τα προβλήματα που οι ίδιοι οι πρωτεύοντες ρόλοι του δημιουργούν με τις επιλογές των όσον αφορά τον τελεστικό τρόπο των ενεργημάτων τους και κυρίως διακυβεύοντας την σχετική του αυτονομία και τονίζοντας με αυτόν τον τρόπο την συνεχή του, όμως πλέον όχι και απαραίτητη εξάρτηση από την πολιτεία όσον αφορά την επίλυση των παραγόμενων από την «ιδιοπεριπλοκότητά του προβλημάτων, κυρίως με τις δυνατότητες που του παρουσιάζονται για *οικονομική χειραφέτηση*)—για να ρυθμίζει την ποιοτική ταξινόμηση των ενεργημάτων του, χωρίς να θέτει ερωτηματικά σχετικά με την ενότητα και συνεχή παρουσία του επικοινωνιακού κωδικού του. Έτσι δεν επιτυγχάνεται επαρκώς ή επιτυγχάνεται ανορθόδοξα η ανέλιξη της αυτοαναφορικότητας του. Είναι άκρως απαραίτητη η ανάπτυξη προγραμμάτων, τα οποία ως αντίστοιχα προς τον επικοινωνιακό κωδικό λειτουργικά ισοδύναμα, θα κινητοποιήσουν εκείνες τις πλευρές/εκδοχές της αυτοαναφορικότητας του, επί τη βάση των οποίων θα είναι δυνατή μια παρουσίαση της *ταυτολογίας*(π.χ. η Νίκη είναι Νίκη) και της *παραδοξότητας*(π.χ. η Νίκη δεν είναι Νίκη),των θεμελιακών ενεργημάτων του.

Νικόλαος Γ. Πατσανάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

δηλαδή στις ισχύουσες, τις τρέχουσες κοινωνικές πραγματικότητες. Προσαρμογή σε ένα συχνά και απρόβλεπτα μετασχηματιζόμενο περιβάλλον προϋποθέτει επομένως υψηλές δομικές ευελιξίες από το σύστημα του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού, το οποίο όσον αφορά τους προβληματισμούς περί της ποιότητας των επιδόσεων του είναι εγκλωβισμένο σε μια δυσδιάκριτη κοινωνικά και ιστορικά δέσμη παραδοσιακών *ηθικών εκκλήσεων*.⁵² Μια βασική αιτία αυτής της κατάστασης έχει να κάνει με την ελλιπή *γνωστική περιπλοκότητα* που χαρακτηρίζει το σύστημα και τα επακόλουθα είναι πέραν του εδώ κυρίαρχου προβληματισμού μας πολλά και σημαντικότερα, όπως για παράδειγμα ο ερμαφρόδιτος, ο 'σχεδόν' επαγγελματισμός των κυρίαρχων ρόλων του συστήματος.

Σήμερα κατά την άποψη της πλειοψηφίας των αθλητικών επιστημόνων, αμφισβητούνται βασικές αξίες του συστήματος, κυρίως από τους πρωτεύοντες και οριακούς ρόλους,⁵³ δηλαδή αθλητές, προπονητές, παράγοντες. Η φαρμακοδιέγερση όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή ως μία *οριακή απόκλιση* η οποία σχετίζεται απλά και μόνο με τις ιδιοσυγκρασίες, ιδιομορφίες των αθλητών, των προπονητών ή ως μια διαδικασία η οποία μπορεί να ελεγχθεί από τον ρόλο του κριτή ή του διαιτητή. Η διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης προσδιοριζόμενη ως μορφή απόκλισης, μάλιστα ως *εξελικτική μορφή απόκλισης*, δείχνει ότι η αμφισβήτηση του ρητορικά διακηρυσσόμενου και μυθοπλαστικά προσδιοριζόμενου συστήματος αξιών του αθλητισμού και οι συγκρούσεις που δημιουργεί, ξεπερνάει τα όρια ανοχής του συστήματος. Το γεγονός αυτό μπορεί να γίνει ευκρινέστερα κατανοητό από την αθλητική-κοινωνιολογική σκέψη και κυρίως στα αναλυτικά πλαίσια της προαναφερόμενης διαδικασίας διαφοροποίησης του αθλητικού συστήματος, αφού είναι επακόλουθο μεταβολής-μετασχηματισμού όλων εκείνων των κοινωνικών όρων και προϋποθέσεων (υλικών-οικονομικών, ιδεολογικο-πολιτικών) στη βάση των οποίων δημιουργήθηκε ένα αθλητικό αξιακό σύστημα.⁵⁴ Γενικά το σύστημα αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός, υφίσταται και διαμορφώνεται σε

⁵² Εδώ θα θέλαμε να τονίσουμε ότι η αθλητική-αγωνιστική επικοινωνία δεν έγινε, αν και επιδιώχθηκε πολλές φορές (αναφέρουμε παραδειγματικά τις προσπάθειες του Coubertin), ποτέ αντιληπτή στις σύγχρονες κοινωνίες (και ούτε είναι δυνατόν να γίνει αντιληπτή σήμερα, βλ. αναλυτικά Patsantaras 1994) και επιστημονικά δεν της προσδόθηκε ποτέ ο χαρακτήρας *πρωτεύουσας κοινωνικής λειτουργίας*. Στο πνεύμα ότι δεν μπορούν να υφίστανται κοινωνίες χωρίς αθλητισμό των επιδόσεων-πρωταθλητισμό ή εγείροντας την αξίωση ότι μπορεί να μετασχηματίσει ή να αντικαθρεφτίσει ο αγωνιστικός αθλητισμός την κοινωνική πραγματικότητα. Οι ρητορείες ή οι αντιλήψεις αυτής της μορφής που κυριαρχούν ακόμα και σήμερα στην κοινωνική περιοχή του αγωνιστικού αθλητισμού, δείχνουν ότι ο χώρος αυτός είναι εύφορος για εποικισμό από την αθλητική-παραγοντική ή την πολιτική-κομματική δημαγωγία.

⁵³ 19Ως οριακός ρόλος εδώ κατανοείται ο ρόλος εκείνος ο οποίος δια των επικοινωνιακών ενεργημάτων του, αντανακλά ή οφείλει να αντανακλά το ιδιαίτερο νόημα, (εδώ θα μπορούσαμε να αναφέρουμε και τις αξίες), του εστιακού συστήματος του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού.

⁵⁴ Οι κοινωνικές προϋποθέσεις συσχετισμού του συστήματος τόσο με τον εστιακό του χώρο, όσο και με το σχετικό του περιβάλλον, έχουν πάψει να είναι απλές και πλήρως εποπτεύσιμες από τα μέχρι τώρα διαθέσιμα μέσα και ρόλους του συστήματος και γίνονται πολυσύνθετες και περίπλοκες. Το σύστημα αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός γίνεται ολοένα περιπλοκότερο επειδή διαθέτει πολύμορφες και αλληλοεξαρτώμενες δυνατότητες επικοινωνίας και απόφασης, απέναντι σε όσες συνθήκες του περιβάλλοντος του γίνονται αντιληπτές. Βλ. λεπτομερώς Patsantaras 1994,σελ.35-63.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

μια κοινωνική πραγματικότητα, σε αυτήν των κοινωνιών δυτικού τύπου, της οποίας ένα από τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της είναι ένα κλίμα καθολικής ηθικής ανοχής και σχετικοποίησης των αξιολογικών αναφορών του ανθρώπου. Στα αναλυτικά αυτά πλαίσια η δράση του *ντοπαρισμένου αθλητή* εκφράζει μια ηθική ευελιξία, που προσδιορίζεται όμως από το ίδιο το σύστημα ως απόκλιση, ως ένας αμοραλισμός. Μιας τέτοιας μορφής αμοραλισμός, σίγουρα μπορεί να ευδοκιμήσει σε περιόδους κρίσεων προσανατολισμού και κοινωνικών μετασχηματισμών, όπως οι περίοδοι των δύο τελευταίων κυρίως δεκαετιών που βιώνει το αθλητικό σύστημα στο σύνολό του. Ο ντοπαρισμένος αθλητής λοιπόν δεν είναι μια φιγούρα που δραστηριοποιείται σε κοινωνικό κενό και αποκλίνει συμπτωματικά και λόγω αδυναμίας χαρακτήρα! Αλλά εμφανίζεται στο κοινωνικό πεδίο ως ένας δρων σε έναν χώρο που συγκλίνουν κοινωνικές προσδοκίες ατομικές, οικογενειακές, πολιτικές, ευρύτερα οικονομικές κ.λπ., οι οποίες διαμορφώνουν, ορίζουν και το πλαίσιο πραγμάτωσης των επικοινωνιακών του ενεργημάτων, ενώ ταυτόχρονα με *κομψό*⁵⁵ τρόπο τον ωθούν στην χρήση φαρμακευτικών υποκατάστατων ή άλλων απαγορευμένων ουσιών, δηλαδή τον ωθούν στην απόκλιση. Η προοδευτικά αυξανόμενη κοινωνική σημαντικότητα του αθλητισμού των επιδόσεων ως επακόλουθο κυρίως μιας οικονομικοποίησης, πολιτικοποίησης, επιστημονικοποίησης και της μαζικής εκμετάλλευσης-χρήσης του από τα ΜΜΕ, έχει οδηγήσει την αγωνιστική αθλητική επικοινωνία σε συμπτώματα *νοηματικής υπερφόρτωσης*, με επακόλουθο σε επισφαλείς βιογραφικές καταστάσεις πολλοί αθλητές να επιδιώκουν να προσαρμοσθούν στα δεδομένα αυτά δια της απόκλισης, δηλαδή με την χρήση αναβολικών ή άλλων απαγορευμένων ουσιών. Ο ντοπαρισμένος αθλητής χωρίς να παραβαίνει ορατά-αντιληπτά από το περιβάλλον τα ισχύοντα κανονιστικά τυπικά πλαίσια ανέλιξης της αγωνιστικής αθλητικής δράσης, παραβαίνει το άγραφο σύστημα αξιών (*Fair Play*). Στο πνεύμα αυτό το Ντόπινγκ μπορεί να θεωρηθεί ως απόκλιση από το παραδοσιακά οριζόμενο *fair play*. Όμως από την στιγμή που όλοι υποθέτουν ότι οι υψηλού επιπέδου αθλητές μόνο δια αυτού του τρόπου προσεγγίζουν μεγάλες αθλητικές νίκες ή μεγιστοποιημένες επιδόσεις, τότε η υπόθεση αυτή μπορεί και δημιουργεί μια νέα αθλητική-αγωνιστική κοινωνική πραγματικότητα και τότε μπορεί να κατανοηθεί η φαρμακοδιέγερση ως διαδικασία η οποία νοηματικά ενισχύεται ή δικαιολογείται από την πρώτη τη τάξη αξία του συστήματος, αυτή της *επί ίσοις όροις* συμμετοχής, των ίσων ευκαιριών, η οποία θεωρητικά αλλά και πρακτικά θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως καθοριστικός παράγοντας αξιολόγησης των αθλητικών-αγωνιστικών επικοινωνιακών ενεργημάτων. Η προσδιοριζόμενη ως *αποκλίνουσα*» αθλητική-αγωνιστική επικοινωνιακή πρακτική στις προοπτικές αυτές θα μπορούσε να γίνει κατανοητή ως προσπάθεια προσαρμογής στην σημερινή αθλητική-αγωνιστική πραγματικότητα.⁵⁶ Δηλαδή ο αθλητής που επιλέγει το Doping αισθάνεται μια πίεση από τις δομές του συστήματος και αναζητά—ενισχυόμενος όλως παραδόξως από θεμελιώδεις αξίες του συστήματος όπως αυτή των ίσων ευκαιριών— άλλες επιλογές

⁵⁵ Ο Bette (1999σελ.230), τεκμηριώνει πολύ εύστοχα την *κομψότητα* των μεθόδων της φαρμακοδιέγερσης.

⁵⁶Υπό αυτές τις προϋποθέσεις δεν θεωρούνται παράλογες κάποιες απόψεις «περί ελεύθερης χρήσης ουσιών». Βλ τις υπέρ και κατά θέσεις όπως παρουσιάζονται από τους Court/Holmann 1999,σελ.99-102.

Νικόλαος Γ. Πατσανάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

επικοινωνιακής πρακτικής, από τη στιγμή που έχουν και εάν έχουν εξαντληθεί τα φυσικά αποθέματα ή οι επινοήσεις αποτελεσματικότερων προπονητικών προγραμμάτων, ως μέσον και ως προϋπόθεση προσέγγισης και πραγμάτωσης της καλύτερης δυνατής ή της μεγιστοποιημένης επίδοσης. Τα δεδομένα αυτά θα πρέπει να μας οδηγήσουν σε μια αναθεώρηση της χρόνιας προσπάθειας υπερφόρτωσης, όπως για παράδειγμα της αυστηρής διαχρονικής υπαγωγής της αθλητικής αγωνιστικής επικοινωνίας όσον αφορά την ποιοτική της αξιολόγηση, σ' ένα ανεπίκαιρο, όσον αφορά τις κοινωνικές πραγματικότητες— τα κριτήρια δηλαδή για μια ποιοτική αξιολόγηση της δράσης δεν είναι επίκαιρα— γι' αυτό και αναποτελεσματικό, αθλητικό ήθος.⁵⁷ Υπό αυτές τις προϋποθέσεις δημιουργούνται προβλήματα σε αυτούς που είναι αρνητικοί απέναντι στην φαρμακοδιέγερση από την στιγμή που καθιερώνεται αυτή αθόρυβα, ως μετα-νεωτερική παρέμβαση. Για παράδειγμα, προπονητές οι οποίοι είναι αγκιστρωμένοι όσον αφορά την δράση τους στο κλασικό αθλητικό ήθος, στα υψηλά, πολλές φορές μυθοποιημένα παιδαγωγικά ιδεώδη του αθλητισμού, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα σχετικά με την επαγγελματική τους καριέρα, αφού συνήθως παραγκωνίζονται και αντικαθίστανται από τους επιτυχημένους, δηλαδή από αυτούς που δεν έχουν ηθικές αναστολές⁵⁸. Το Doping στο πνεύμα αυτό, ως *τεχνο-γνωστική* μέθοδος και διαδικασία, γίνεται παραπλανητικά και λαθεμένα αντιληπτό ως νοηματικό συστατικό του επαγγελματικού αθλητικού ρόλου.

Οι υποτιμημένοι ακόμα και στο χώρο της Αθλητικής Επιστήμης θεωρητικοί διερευνητικοί προβληματισμοί, θα έπρεπε ίσως να ληφθούν σοβαρότερα υπόψη, ιδιαίτερα στα πλαίσια του ελλείμματος *γνωστικής περιπλοκότητας* που χαρακτηρίζει την περιοχή του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού, για την ανεύρεση ενδεδειγμένων λύσεων, κυρίως όταν θέτουν και διαπραγματεύονται ερωτηματικά όπως: Ποια είναι η σχέση του συστήματος του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού με το *σχετικότερο περιβάλλον* του που είναι το ανθρώπινο σώμα και γενικά με την οντότητα Άνθρωπος; Έχει να προβάλει πέραν του κωδικού του *Νίκη/Ηττα*, άλλα λειτουργικά ισοδύναμα με σταθερή διαχρονικά και άκαμπτη νοηματικά παρουσία, για μία ποιοτική αξιολόγηση των επιδόσεών του;

⁵⁷ Για την μέθοδο θεμελίωσης ενός επίκαιρου αθλητικού ήθους βλέπε Patsantaras, 1999. Πέραν αυτών η φαρμακοδιέγερση, εάν προσδιορισθεί και ως μορφή *ανομίας*, η οποία εκφράζει μια σοβαρή κρίση προσανατολισμού, μια μορφή επικοινωνίας η οποία απενεργοποιεί θεμελιώδεις παραδοσιακές αξίες του αθλητικού συστήματος, φυσικά και δεν μπορεί να καταπολεμηθεί με μεθόδους, με ποινές και κυρώσεις όπως μέχρι σήμερα επιδιώκεται, κυρίως εάν λάβουμε υπόψη την κατάσταση που ο W.Ogburn (βλ.Patsantaras 1994), προσδιόρισε ως πρόβλημα και την περιέγραψε με τον όρο *πολιτισμική καθυστέρηση* και για τον αθλητισμό σημαίνει ότι η ταχύτητα με την οποία κινείται η σύγχρονη π.χ. Βιοτεχνική-Βιοχημεία όσον αφορά τις επιστημονικές ανακαλύψεις κ.λπ., προηγείται πάντα της δημιουργίας κέντρων ελέγχου που θα μπορούσαν να ανιχνεύσουν κάποιες ουσίες, οι οποίες εκ των υστέρων χαρακτηρίζονται ως απαγορευμένες. Οι μορφές ελέγχου του αθλητισμού όσον αφορά τα επικοινωνιακά του ενεργήματα, υπολείπονται και θα υπολείπονται *τεχνο-γνωστικά* αυτών των εξελίξεων.

⁵⁸ Σε σχέση με τον συλλογισμό αυτό, πρέπει να τονίσουμε ότι οφείλεται να ληφθεί υπόψη στο πεδίο της αθλητικής επιστήμης εκείνος ο προσδιορισμός του αθλητικού ήθους, στο πλαίσιο του οποίου απεμπλέκεται αυτό από ένα επιλεκτικά και κατά τας περιστάσεις εξιδανικευμένα προσδιοριζόμενο αθλητικό παρελθόν.

5. Η Δυνατότητα και οι προϋποθέσεις του αγωνιστικού αθλητικού συστήματος για αναστοχαστική λειτουργία

Στα εξελικτικά επίπεδα που κινείται σήμερα ο αθλητισμός των επιδόσεων αυξάνεται η περιπλοκότητα των επικοινωνιακών του πρακτικών. Αναζητώντας λοιπόν λύσεις για το πρόβλημα της φαρμακοδιέγερσης δεν πρέπει να μας διαφεύγει η αρχή αυτή, η οποία μας υπενθυμίζει ότι οι περιβαλλοντικές παρεμβάσεις όπως για παράδειγμα αυτές από το πολιτικό σύστημα, δεν διανοίγουν και τις καταλληλότερες προοπτικές για τον ανωτέρω σκοπό. Η νοηματική πλοήγηση των αθλητικών-αγωνιστικών επικοινωνιακών πρακτικών προς συγκεκριμένες αξίες, όπως επίσης ο έλεγχος, ο ποιοτικός προσδιορισμός αυτών των πρακτικών, είναι *ένδοσυστημική υπόθεση*. Η διαφοροποίηση του συστήματος του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της σχετικής αυτονομίας του αλλά και της περιπλοκότητας των επικοινωνιακών του ενεργημάτων. Ο αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός ως περίπλοκο σύστημα αναδεικνύεται στο πλαίσιο αυτό σε πρόβλημα και για τον εαυτό του, εάν δεν μπορεί να ελέγξει την περιπλοκότητα που το ίδιο το σύστημα παράγει.

Όταν αναφερόμαστε στις αναστοχαστικές του λειτουργίες, εννοούμε τις δυνατότητες που έχει ή μπορεί να αναπτύξει για τον έλεγχο και την ρύθμιση της παραγόμενης από το ίδιο περιπλοκότητας των επικοινωνιακών του πρακτικών-ενεργημάτων. Αναφερόμαστε σε δυνατότητες για αυτοθεματοποίηση, αναφερόμαστε στην ενεργή παρουσία μιας θεσμικής διαδικασίας δια της οποίας επιδιώκεται κυρίως η λήψη μέτρων προφύλαξης, που σχετίζονται με τις προϋποθέσεις ύπαρξης και γενικά με την βιωσιμότητα των σχετικών του περιβαλλοντικών συστημάτων, από τα οποία εξαρτάται κυριολεκτικά η ύπαρξή του. Στην προκειμένη περίπτωση αναφερόμαστε, στη βιωσιμότητα του ανθρώπινου σώματος, της ανθρώπινης φύσης.⁵⁹ Στα υψηλής αφαιρετικότητας επίπεδα που κινείται ο προβληματισμός περί υποκειμένου στη συστημική θεωρία, σε συνδυασμό με την επικέντρωση του ενδιαφέροντος σε κοινωνικά γεγονότα, εμφανίζεται το ανθρώπινο σώμα όπως έχουμε προαναφέρει, ως περιβαλλοντικός παράγοντας. Συσχετισμοί και διασυνδέσεις μεταξύ των δύο επιπέδων αναφοράς, δηλαδή μεταξύ του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός και ανθρώπινου σώματος μπορούν να πραγματοποιηθούν με την δημιουργία συμβιωτικών μηχανισμών. Αυτό σημαίνει για παράδειγμα ότι κατά τη διαδικασία επιλογής των μέσων στο πλαίσιο της προπονητικής πράξης, το πλεόνασμα των δυνατοτήτων τις οποίες παρέχει το περιβάλλον, διαφοροποιείται και οριοθετείται⁶⁰ από την

⁵⁹ Γενικά για την «*αναστοχαστική λειτουργία*» στα πλαίσια της κοινωνιολογικής σκέψης βλ. κυρίως Luhmann 1984,σελ.252,373-375,470,601-617,Luhmann 1992,σελ.84,199,204,274,528-555.Επίσης Willke 1991,σελ.27,57,71-75 και 180.

⁶⁰ Η οριοθέτηση αυτή πρέπει να γίνει αντιληπτή από το σύστημα αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός, στον προβληματισμό μας περί φαρμακοδιέγερσης, ως αναγκαιότητα η οποία μπορεί να εκπληρωθεί δια της «*ανάπλασης*»(βλ. γενικά για την δυνατότητα αυτή των κοινωνικών συστημάτων Willke 1991,σελ.60), των περιβαλλοντικών δυνατοτήτων (για παράδειγμα βιοχημικών ανακαλύψεων σχετικών με την επιρροή σε βιολογικούς παραμέτρους),εντός των δικών του ιδιαίτερων νοηματικών περιεχομένων. Προϋπόθεση μιας τέτοιας «*αναστοχαστικής διαδικασίας*» είναι η «*ποιοτική ιδιοπεριπλοκότητα του συστήματος*»-- δημιουργία υπερ-αναπτυγμένων γνωστικών δομών, με την μορφή ρόλων και θέσεων εμπειρογνομώνων, συμβουλευτικών επιτροπών κ.λπ.— για την ανάπτυξη της οποίας έχει την

Νικόλαος Γ. Πατσανάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ύπατη αξία της ανθρώπινης ύπαρξης, αυτήν της Υγείας. Η υγεία εδώ γίνεται αντιληπτή ως το κυρίαρχο συστατικό ενεργοποίησης της αναστοχαστικής λειτουργίας του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός και ως μέσον, ως σημείο αναφοράς και ανάπτυξης συμβιωτικών συσχετισμών μεταξύ συστήματος και ανθρώπινου σώματος.⁶¹ Πρακτικά αυτό είναι εφικτό δια της ανάπτυξης ενημερωτικών προγραμμάτων και προγραμμάτων μέριμνας, για την υγεία των αθλητών, από σύνολο ειδικών⁶² και σε όλα τα επίπεδα της αθλητικής αγωνιστικής οργάνωσης, αρχής γενομένης από τους συλλόγους. Η ανάπτυξη μιας τέτοιας μορφής γνωστικής περιπλοκότητας καθιστά δυνατή την *αυτοθεματοποίηση*, η οποία εμπεριέχει ως συστατικό της στοιχείο και τον αυτοπεριορισμό⁶³ του αγωνιστικού *αθλητικού πράττειν*, με γνώμονα τις προϋποθέσεις επιβίωσης του ουσιαστικότερου περιβαλλοντικού παράγοντα σχετικά με την κοινωνική του παρουσία και ύπαρξή του, δηλαδή του ανθρώπινου σώματος. Η σχέση του συστήματος με το ανθρώπινο σώμα, δεν είναι δυνατόν να διερευνηθεί με βάση τον προαναφερθέντα επικοινωνιακό κωδικό του συστήματος (*Νίκη-Ήττα*).⁶⁴ Δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο μιας λογικής που ανελίσσεται σε βάρος της ανθρώπινης οντότητας, ήτοι σε βάρος του μέσου πραγμάτωσης των επιδόσεων του επομένως του ανθρώπινου σώματος. Στη βάση της λογικής κερδίζει το σύστημα, χάνει/αφανίζεται το περιβάλλον, δηλαδή ο άνθρωπος, το ανθρώπινο σώμα. Εάν όμως ο προβληματισμός ανελιχθεί στο πλαίσιο μιας *δια-συστημικής*

ευθύνη η Αθλητική Επιστήμη στο σύνολό της, ως συνεργατική επιστήμη όσον αφορά την έκφρασή της, σχετικά με περίπλοκα προβλήματα όπως αυτό της φαρμακοδιέγερσης.

⁶¹ Εδώ θέλουμε να τονίσουμε, αν και το έχουμε προαναφέρει, ότι η προαγωγή της Υγείας δεν αποτελεί λειτουργικό στόχο του αθλητικο-αγωνιστικού συστήματος. Σίγουρα όμως αποτελεί προϋπόθεση, την πιο ουσιαστική μάλιστα, για την πραγμάτωση των αθλητικο-αγωνιστικών επικοινωνιακών ενεργημάτων.

⁶² Ο ρόλος του ειδικού στον αθλητισμό γενικά είναι μια πολύ συγκεχυμένη και παρεξηγημένη έννοια. Βλ. χαρακτηριστικά περί της «*αντίληψης και παραγωγής ειδικών ρόλων*» στο αθλητικό σύστημα Patsantaras 1994,σελ.131-158 και Πατσαντάρας 2004:σημειώσεις πανεπιστημιακών παραδόσεων «*Θεσμική χαλαρότητα του ποδοσφαίρου και προπονητική δράση*».

⁶³ Η ικανότητα αυτοπεριορισμού γενικά των κοινωνικών συστημάτων (βλ. σχετικά Willke 1991,σελ.133-136),τουτέστιν και του αθλητισμού των επιδόσεων-πρωταθλητισμού, στα πλαίσια αυτά αναδεικνύεται ως ικανότητα και επίτευγμα μαζί, η οποία εάν αναχθεί σε μέτρο του αθλητικού πράττειν, μόνο τότε μπορεί να αποτελέσει ο εξελικτικός εξορθολογισμός του συστήματος πεδίο και βάση μιας ανώτερης και αποτελεσματικότερης μορφής ορθολογικότητάς του. Δηλαδή η ορθολογικότητα του αθλητικού πράττειν (για παράδειγμα όσον αφορά τα προς διάθεση μέσα για την προσέγγιση στόχων),μόνο διασυνδεδεμένη με αναπτυσσόμενους από το σύστημα αναστοχαστικούς μηχανισμούς μπορεί να αποτελέσει μια προς την *σωστή* κατεύθυνση εξελικτική διαδικασία. Σε αντίθετη περίπτωση το σύστημα θα οδηγηθεί σε αδιέξοδο, σε μορφές αποσύνθεσης και νοηματικής μετάλλαξης. Φυσικά όλα είναι πιθανά και εξαρτώνται από την γνωστική περιπλοκότητα του αγωνιστικού αθλητικού συστήματος, κυρίως δε από την χρήση αυτής της περιπλοκότητας. Η φαρμακοδιέγερση ως επακόλουθο πρόβλημα μια επαύξεσης στα πλαίσια αυτά, της τελεστικής περιπλοκότητας του συστήματος μπορεί να 'αναχαιπισθεί' μονάχα με αναστοχαστικούς μηχανισμούς και αυτό για καθαρά ορθολογικούς λόγους και αιτίες, ήτοι: την διαιώνιση του βέλτιστου οφέλους, αντί του διαρκώς επισφαλούς μέγιστου οφέλους. Στο σημείο αυτό εμφανίζονται πολύ χρήσιμες οι απροσπέραστες θέσεις του M.Weber και οι αναφορές του στις διαδικασίες εκλογίκευσης της κοινωνικής δράσης, οι οποίες χαρακτηρίζουν ολόκληρο το έργο του.

⁶⁴ Ο επικοινωνιακός κωδικός του αγωνιστικού αθλητισμού, διαφοροποιεί τα επικοινωνιακά του ενεργήματα από άλλα «*έτερα*», χωρίς όμως να μας δίνει πληροφορίες για να μπορούμε να κατανοήσουμε τον τρόπο που ρυθμίζονται αυτά. Αυτό σημαίνει ότι οι αξίες του κωδικού δεν είναι και δεν μπορούν να αποτελέσουν κριτήριο και για τον ποιοτικό-ηθικό προσδιορισμό της αθλητικο-αγωνιστικής επικοινωνίας και δράσης. Βλ. Πατσαντάρας 1995, σελ.145-152.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

σχέσης, τότε μπορεί να προκύψουν μέσα από την ανάπτυξη συμβιωτικών μηχανισμών στρατηγικές δράσεις, οι οποίες χωρίς να αποκλείουν το εργαλειώκο αθλητικό πράττειν, θα καλλιεργούν αναστοχαστικά τη σχέση μεταξύ αθλητικού ρόλου και ανθρώπινης φύσης. Έτσι μπορεί να περιορισθεί το πεδίο δράσης του αθλητικού ρόλου σε εκείνες τις επιλογές, οι οποίες καθιστούν βιώσιμο το σχετικό του και απαραίτητο για την πραγμάτωση των επικοινωνιακών του ενεργημάτων περιβάλλον, δηλαδή το ανθρώπινο σώμα, με αποτέλεσμα συνδυαστικά οφέλη.

Ο αναστοχασμός χαρακτηρίζει κατ' αυτόν τον τρόπο την ικανότητα του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός να αυτοθεματοποιείται και να αντιλαμβάνεται εαυτόν υπό προϋποθέσεις, ως γόνιμο περιβάλλον εκπλήρωσης προσδοκιών. Η αυτοθεματοποίηση αυτή του δίνει τη δυνατότητα να προβληματιστεί για τις προϋποθέσεις διατήρησης της νοηματικής ιδιαιτερότητας της αθλητικής αγωνιστικής επικοινωνίας, αλλά και συντονισμού της πολύμορφης τελεστικής περιπλοκότητας των μερών του, η οποία παράγεται από τον μεγάλο βαθμό ενδεχομενικότητας που σήμερα τα χαρακτηρίζει. Στο πνεύμα αυτό ως συστατικό στοιχείο του αναστοχασμού αναδεικνύεται και ο λειτουργικός αυτοπεριορισμός του συστήματος. Αυτοπεριορισμός μέσου συντονισμού των επικοινωνιακών επιλογών, δια του μπλοκαρίσματος του πλεονάσματος των δυνατοτήτων που έρχονται σε σύγκρουση όχι απλά με τα ιδιαίτερα νοήματά του, αλλά κυρίως με τις προϋποθέσεις πραγμάτωσης αυτών των επιλογών. Στις προοπτικές αυτές από όσες δυνατότητες επικοινωνιακών πρακτικών έχει προς διάθεση, επιλέγει εκείνη που δεν θα του αποδώσει το μέγιστο, αλλά το μέγιστο-βέλτιστο όφελος σε διαρκή βάση, σε συνδυασμό φυσικά με την επικοινωνιακή του λογική η οποία ορίζεται από τον επικοινωνιακό κωδικό του συστήματος. Αυτή η διαδικασία έχει τον χαρακτήρα δυνατότητας απομείωσης της τελεστικής του περιπλοκότητας. Όμως για να πραγματοποιηθεί μιας τέτοιας μορφής αυτοθεματοποίηση, ως μέρος της αναστοχαστικής λειτουργίας γενικά του αθλητικού συστήματος, προϋποτίθενται υπερ- αναπτυγμένες γνωστικές δομές, με την μορφή ρόλων, θέσεων ή επιμέρους ενοτήτων (προγράμματα, συμβουλευτικές επιτροπές κ.λπ.). Υπερ- αναπτυγμένες γνωστικές δομές αναμφίβολα δεν διαθέτει το αθλητικό σύστημα, τουλάχιστον στις παρούσες καταστάσεις.

Ακόμα και όταν υπάρχουν ή εάν υπάρξουν αυτά τα συστατικά στις κρατούσες καιροσκοπικές λογικές μυστικών δομών, όσον αφορά την προσέγγιση για παράδειγμα της μεγιστοποιημένης επίδοσης, που κυριαρχούν στο σύστημα αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός, αυτά καθίστανται πολλές φορές ανενεργά (για παράδειγμα WADA). Έτσι καθίσταται ανενεργή και η δυνατότητα ανάλυσης και αξιολόγησης των δυνατών πράξεων του ίδιου του συστήματος σε σχέση με τις ανεκτές συνέπειες και τα παράγωγα προβλήματα στο σχετικό περιβάλλον του, για παράδειγμα στην φυσική ανθρώπινη οντότητα.

Οφείλουμε να τονίσουμε ότι για να συμπεριληφθεί στο πεδίο της εκλογικευμένης λειτουργικότητας του συστήματος ο αναστοχασμός με την μορφή προγραμμάτων, αναγκαία προϋπόθεση είναι η απεμπλοκή των οργανωτικών σχημάτων από εγωκεντρικές περιβαλλοντικές εξαρτήσεις, υπό την προστασία των οποίων πραγματώνονται ιδιοτελή και καιροσκοπικά

προσωπικά συμφέροντα εις βάρος του *Ανθρώπινου Υποκειμένου* και της *ανθρώπινης αξιοπρέπειας*. Θεωρητικά μόνο έτσι θα μπορέσει η κοινωνική περιοχή του αθλητισμού των επιδόσεων να αναπτύξει έναν αποτελεσματικό προβληματισμό για το ανθρώπινο σώμα και γενικότερα για το Ανθρώπινο Υποκείμενο.

6. Διαδυσκίαση της απόκλισης-Δυνατότητα ελέγχου.

Στη διαδικασία, στη μέθοδο της φαρμακοδιέγερσης εμπλέκονται πάντα διαφορετικοί θεσμοί και διαφορετικά πρόσωπα, τα οποία καθορίζουν τη χρήση, παρατηρούν τις αντιδράσεις και καθορίζουν την καθημερινή πρακτική εφαρμογή της. Αθλίαιτροι, βιοχημικοί, προπονητές και άλλοι εξειδικευμένοι ρόλοι διερευνούν και εξελίσσουν μεθόδους απόκρυψης των νεο-παραγόμενων ουσιών από τους ελέγχους. Αθλητικοί παράγοντες οργανώνουν και παρέχουν κάλυψη στην όλη διαδικασία. Πολιτικοί, εξαιτίας της κοινωνικής σημαντικότητας της αθλητικής επίδοσης, προάγουν τη φαρμακοδιέγερση αν και όχι δημόσια τουλάχιστον δια της σιωπηλής αποδοχής. Αυτό σημαίνει ότι λειτουργικά ένας έλεγχος ο οποίος διενεργείται από πρόσωπα και θεσμούς που εμπλέκονται τα ίδια ή μάλλον καρπώνονται τα ίδια τα οφέλη μιας σπουδαίας αθλητικής επίδοσης, είναι αναξιόπιστος. Εξάλλου είναι αυτά τα ίδια πρόσωπα και οι θεσμοί οι οποίοι παρακωλύουν τον αμερόληπτο έλεγχο από μία κατά κάποιο τρόπο *ουδέτερη* αρχή (WADA) όπως έδειξαν τα γεγονότα στο 2004. Επίσης πολλά γεγονότα έχουν δείξει πως και νομικά μπορεί να 'ξεγλιστρήσει' από τις κατηγορίες ή τις κυρώσεις ένας 'ντοπαρισμένος' αθλητής.⁶⁵

Ενώ σε ολοκληρωτικά κοινωνικά συστήματα, κατά το παρελθόν (βλέπε DDR) βιώναμε την υπόθεση του Ντόπινγκ σε κρατικά θεσμικά πλαίσια, στις δημοκρατικές κοινωνίες δυτικού τύπου η διαδικασία αυτή λειτουργεί στην βάση της αρχής *'της αποκεντρωμένης αυτό-οργάνωσης της απόκλισης'*.⁶⁶ Έτσι δημιουργούνται άτυπα κοινωνικά δίκτυα όπου κυριαρχεί η μυστικότητα ως έκφραση αλληλεγγύης μεταξύ των ενδιαφερομένων, ενώ πολλές φορές όπως δείχνουν τα μέχρι τώρα γεγονότα, πραγματοποιείται με δομική κάλυψη από εκπροσώπους της πολιτείας ή των αθλητικών ομοσπονδιών.⁶⁷ Αυτές οι άτυπες μικρές ομάδες επειδή οι εμπλεκόμενοι είναι ίσως επιφανείς αθλητικοί ή πολιτικοί παράγοντες, παρακάμπτουν την επίσημη πολιτική των ομοσπονδιών, αλλά καλυπτόμενοι μυστικά συνήθως από αυτές, υπονομεύουν τις περί αθλητικής ηθικής διακηρύξεις και παραστάσεις και τις αντικαθιστούν με ένα λειτουργικό ήθος το οποίο φυσικά δεν γίνεται επίσημα αποδεκτό και για αυτό και δεν διακηρύσσεται δημόσια.⁶⁸ Δηλαδή το δυσδιάκριτο πάντα

⁶⁵ Βλ. αναλυτικά Νoy 1991, κυρίως κεφ.17.

⁶⁶ Βλ. Bette 1999.

⁶⁷ Για παράδειγμα αναφέρουμε τις «δημόσιες συζητήσεις» οι οποίες έλαβαν χώρα μετά τα γεγονότα σχετικά με τον Κ.Κεντέρη και την Κ.Θάνου. Το φαινόμενο αυτό φυσικά δεν είναι μοναδικό. Βλ. χαρακτηριστικά, Bette 1999, σελ.228-230.

⁶⁸ Αθόρυβα όμως από ότι έδειξαν τα γεγονότα στο 2004 γίνεται σιγά - σιγά αποδεκτό από τις κοινωνίες οι οποίες γνωρίζουν ότι οι μεγάλες αθλητικές επιδόσεις συνήθως πραγματώνονται και με την χρήση φαρμακευτικών υποκατάστατων και για τον λόγο αυτό ζητούν υπό αυτές τις προϋποθέσεις, *'με τον τρόπο τους'*, ισόνομη μεταχείριση των αθλητών. Αναφέρουμε

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

κλασσικό αθλητικό ήθος καταλύεται χάριν της λειτουργικότητας του συστήματος με αποτέλεσμα να παίρνει η διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης βαθμηδόν την ποιότητα μιας αυτοαναπαραγώμενης μεθόδου, (η απόκλιση γεννά απόκλιση κ.ο.κ.), η οποία κατά κάποιο παράδοξο τρόπο νομιμοποιείται ως επιλογή από την υπαρκτή αναφορικότητα των αθλητικών-αγωνιστικών επικοινωνιακών ενεργημάτων στον κωδικό της Νίκης.

Η εξωτερική πίεση υπό την μορφή των αυξανόμενων ελέγχων είναι εύλογο να δημιουργεί, να παράγει περισσότερη δομική μυστικότητα, σιωπηλή συνοχή των ντοπαρισμένων αθλητών και να σταθεροποιείται έτσι η διαδικασία της απόκλισης.

7. Η φαρμακοδιέγερση ως ενδεχομενική μορφή επικοινωνιακής πρακτικής: Η σύγκρουση μεταξύ 'παραδοσιακού' και 'λειτουργικού' αθλητικού ήθους

Στο σύγχρονο αθλητισμό των επιδόσεων-πρωταθλητισμό, οι επιλογές προσέγγισης μιας μεγάλης αθλητικής επίδοσης είναι ανοιχτές, ποικίλουν και υπόκεινται, όπως δείχνει ο προβληματισμός περί φαρμακοδιέγερσης σε αποφάσεις που είναι ανάλογες των έσω-δυνατοτήτων μιας συγκεκριμένης αθλητικής περιοχής και των περιβαλλοντικών περιστάσεων. Για το λόγο αυτό οι αποφάσεις αυτές έχουν ενδεχομενικό χαρακτήρα. Η επιλογή της διαδικασίας της φαρμακοδιέγερσης ως μορφή επικοινωνιακής πρακτικής, παράγει συγκρούσεις στο σύστημα, γιατί ουσιαστικά γίνεται αντιληπτή ως απόκλιση,--αυτό σημαίνει ότι αναζητούνται πρωτίστως τρόποι καταστολής του φαινομένου, δηλαδή κατασταλτικοί μηχανισμοί πράγμα ίσως ακατόρθωτο στα πλαίσια της λειτουργικής διαφοροποίησης των κοινωνιών—και όχι ως ενδεχομενικός τρόπος δράσης ο οποίος επιβάλλει στο σύστημα να προβεί σε αναθεωρήσεις, αξιολογήσεις και λήψεις αποφάσεων σε αντιστοιχία με τις συνθήκες του περιβάλλοντος. Δηλαδή να δημιουργήσει και να ενεργοποιήσει αποτελεσματικούς μηχανισμούς αναστοχασμού και αυτοθεματοποίησης. Σίγουρα, όπως αυτό επιβεβαιώνεται από τα γεγονότα, τα υπάρχοντα κανονιστικά πλαίσια του συστήματος δεν μπορούν να ελέγξουν την κατάσταση. Η φαρμακοδιέγερση θα πρέπει να γίνει αντιληπτή ως μία από τις πολλαπλές ενδεχομενικότητες του συστήματος, η οποία αναπτύσσεται και καλλιεργείται από την επιμέρους εκλογίκευση των αθλητικών-αγωνιστικών επικοινωνιακών πρακτικών. Δηλαδή ως μία ενδεχομενική μορφή δράσης που γίνεται προβληματική από την στιγμή που δεν είναι δυνατή η πλοήγησή της, ο έλεγχός της, η ρύθμισή της, εξαιτίας κυρίως και πέραν των άλλων της μυστικότητας της ανέλιξής της. Αυτή η ανεξέλεγκτη φυσικά ενδεχομενικότητα της αγωνιστικής αθλητικής δράσης, οδηγεί εύκολα σε επιλογές που φυσικά έχουν στόχο ένα βραχυπρόθεσμο μαξιμαλιστικό όφελος. Η φαρμακοδιέγερση στο πλαίσιο αυτό, ως ενδεχομενικός τρόπος αθλητικής δράσης, αναδεικνύεται ως μέγιστο πρόβλημα αφού εάν δημοσιοποιηθεί και εφόσον ορίζεται από το ίδιο το σύστημα του αγωνιστικού αθλητισμού ως απόκλιση, σημαίνει πρακτικά διάψευση των εντός και εκτός του συστήματος προσδοκιών. Αυτό φυσικά, πέραν του κυρίαρχου προβληματισμού περί της υγείας των αθλητών, έχει και κάποια άλλα επακόλουθα. Για παράδειγμα, το ότι οι 'χρηματοδότες'

παραδειγματικά τις πρωτοφανείς αντιδράσεις του κόσμου κατά την εκκίνηση του τελικού των 200 μέτρων στο ολυμπιακό στάδιο της Αθήνας.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

προτιμούν να χρησιμοποιούν οργανωτικά αθλητικά σχήματα και όχι πρόσωπα ως μέσον προσέγγισης στόχων, ενισχύοντας οικονομικά σωματεία ή διοργανώσεις συνήθως και αποφεύγοντας τους αθλητές, σημαίνει ότι το περιβάλλον, εδώ δηλαδή οι οικονομικοί θεσμοί, αναγνωρίζουν τις ενδεχομενικές και μέχρι σήμερα σχεδόν ανεξέλεγκτες δυνατότητες των επικοινωνιακών πρακτικών που έχει στη διάθεσή του το σύστημα ως αποτέλεσμα της εξελικτικής του περιπλοκότητας του και αυτό το δεδομένο εκλαμβάνεται ως αίσθηση, ως πεδίο ανασφάλειας και αβεβαιότητας όσον αφορά κάποιους συσχετισμούς. Δηλαδή το σχετικό περιβάλλον αναπτύσσοντας ορισμένες προσδοκίες συνυπολογίζει και το ενδεχόμενο διάψευσης αυτών των προσδοκιών. Οι φυσιολογικές δυσκολίες αποσαφήνισης στην προοπτική αυτή, των επιτρεπόμενων μέσων για την επιδίωξη ενός κατά τα άλλα θεμιτού σκοπού (αθλητική νίκη, μεγιστοποίηση της αθλητικής επίδοσης), πέραν των άλλων σοβαρών προβλημάτων, δημιουργεί και πρόβλημα προσαρμογής τόσο σε ατομικό αλλά και σε θεσμικό επίπεδο.

Ενώ σε επίπεδα συστήματος η με κάθε μέσο μεγιστοποίηση της επίδοσης αναδεικνύεται ως ενδεχομενική δυνατότητα, που έχει το νόημα της προσαρμογής στους περιβαλλοντικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς, σε ατομικό επίπεδο η φαρμακοδιέγερση, ως επιλογή δράσης, φανερώνει τη συνειδητή αντίθεση του αθλητή στο μέχρι σήμερα ισχύον σύστημα αξιών του αθλητισμού και τους περιορισμούς που αυτό συνεπάγεται.⁶⁹

Η μέθοδος της φαρμακοδιέγερσης ως διαδικασία ελαχιστοποίησης των μειονεκτημάτων του αθλητή κατά την αγωνιστική αντιπαράθεση, τον αθλητικό ανταγωνισμό, δημιουργεί δυνατότητες εγκαθίδρυσης ενός 'Αντί-Ήθους', που υποστηρίζεται κατά έναν παράδοξα ειρωνικό τρόπο—η γενίκευση του προβλήματος οδηγεί σε αυτήν την επιλογή πολλούς αθλητές υψηλού επιπέδου— από ουσιαστικές αξίες του αγωνιστικού αθλητισμού όπως αυτή των *ίσων ευκαιριών* που προαναφέραμε.⁷⁰ Η υπόθεση και μόνο ότι όλοι οι υψηλού επιπέδου αθλητές ντοπάρονται, δημιουργεί ένα φάσμα για επιλογές και έτσι η υπόθεση αυτή και μόνο παράγει αδιαμφισβήτητα τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά μια νέα αθλητική κοινωνική πραγματικότητα.

Συμπερασματικές απόψεις

⁶⁹ Σε επίπεδα αλληλο-συσχετισμού των κοινωνικών συστημάτων, ως βασικός ενοποιητικός συντελεστής του αθλητισμού με το περιβάλλον του δηλαδή με άλλα συστήματα μπορεί να θεωρηθεί, (ας χρησιμοποιήσουμε παρελθούσες αλλά πάντα παρούσες και εύκολα κατανοητές ορολογίες), η *κυρίαρχη ιδεολογία* η οποία διαπερνάει όλες τις μορφές της κοινωνικής-πολιτισμικής έκφρασης τουτέστιν και την αθλητική. Σήμερα η κυρίαρχη αυτή ιδεολογία διαμορφώνεται ουσιαστικά όπως έχουμε προαναφέρει, από τον οικονομικό κωδικό. Έτσι καθίσταται κοινωνικά-νοηματικά σημαντική η οποιαδήποτε κοινωνική δράση μόνον όταν αυτή έχει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό αποτέλεσμα. Στο πλαίσιο αυτό κάποιες σημαντικές κοινωνικές αξίες που προσέδιδαν, (έστω και ανερέυνητα), κοινωνική σημαντικότητα κατά το παρελθόν κυρίως στον αθλητισμό των επιδόσεων-πρωταθλητισμό, αναδεικνύονται σήμερα ως δυσλειτουργικές από το ίδιο το σύστημα, όσον αφορά τις επιδόσεις του.

⁷⁰ Το νόημα των *ίσων ευκαιριών* αντικατοπτρίζει την ιδέα του μοντέρνου, του νεωτερικού αθλητισμού να διοργανώνει και να παρουσιάζει μια σύγκριση επιδόσεων κάτω από προϋποθέσεις και συνθήκες οι οποίες είναι ίδιες για όλους τους συμμετέχοντες.

Νικόλαος Γ. Πατσανάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ο σημαντικός στόχος της *νεο-συστημικής* αυτής αθλητικής-κοινωνιολογικής διερεύνησης, ήταν να μεταφέρει τους προβληματισμούς, τους σχετικούς με την διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης στα αναλυτικά πλαίσια μιας επίκαιρης, όσον αφορά την κοινωνική αθλητική πραγματικότητα, θεωρίας. Επίσης να εισάγει και αυτό είναι το σημαντικότερο, την θέση περί *αναστοχαστικών λειτουργιών* του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός, ως αναγκαιότητα για τη βιωσιμότητά του. Στα αναλυτικά πλαίσια που ακολουθήσαμε αναδείχθηκε το ακόλουθο παράδοξο: Η φαρμακοδιέγερση, (σε συσχετισμό ή όχι με την υγεία των αθλητών,-τριών φυσικά αποτελεί ένα καυτό ερώτημα), μπορεί να θεωρηθεί, υπό προϋποθέσεις, λειτουργικά ως *προσιδιάζουσα* στο σύστημα επιλογή αναφορικά με τις επιδόσεις του, κανονιστικά όμως και ηθικά, ως απόκλιση. Η κατά τις περιστάσεις επίκληση όμως της Ηθικής σε επισφαλείς για τον αγωνιστικό αθλητισμό καταστάσεις, δημιουργεί ένα εύλογο και ουσιαστικό ερωτηματικό. Επειδή οι ηθικοί προβληματισμοί που αφορούν τον αθλητή,-τρια ως υποκείμενο, σχετίζονται άμεσα και με την ηθική των θεσμικών-οργανωτικών σχημάτων τα οποία αυτός εκπροσωπεί—ο αθλητής βασικά ως ρόλος υποτάσσεται στην επικοινωνιακή λογική των οργανωτικών σχημάτων του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός— και συνήθως, αν όχι πάντα, εμπλέκονται στη διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης, γιατί μέχρι σήμερα δεν αναζητάτε ηθική ευθύνη στη θεσμική διάσταση του αθλητισμού των επιδόσεων. Γιατί δεν τιμωρούνται, όσον αφορά την φαρμακοδιέγερση για παράδειγμα και άλλοι εμπλεκόμενοι θεσμικοί ρόλοι ή οι θεσμοί τους οποίους εκπροσωπεί ο αθλητής, εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, στα πλαίσια μιας αγωνιστικής αντιπαράθεσης, στο πλαίσιο του αθλητικού ανταγωνισμού.⁷¹

Η φαρμακοδιέγερση εμφανίζεται, ως *αναδυτική ιδιότητα* των στοιχείων του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός και του συσχετισμού αυτών με περιβαλλοντικούς παράγοντες. Δηλαδή, εμφανίζεται ως μια, (ίσως αναγκαία) επιλογή ανάμεσα σε ενδεχομενικές δυνατότητες. Ο προβληματισμός ωστόσο δείχνει ότι στο αθλητικό σύστημα λείπουν οι αναστοχαστικοί μηχανισμοί, τα προγράμματα, τα ρυθμιστικά μέσα με τα οποία καθίσταται δυνατός ο συντονισμός, αλλά κυρίως ο περιορισμός των πολλαπλών ενδεχομενικοτήτων, οι οποίες φυσικά είναι αποτέλεσμα των εκρηκτικών εξελίξεων και του μετασχηματισμού των επιμέρους εκλογικεύσεων του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός. Εάν μάλιστα λάβουμε υπόψη τη σχετική αυτονομία του αθλητικού συστήματος δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι είναι καθαρά και μόνο υπόθεση της πολιτείας να θεσπίσει νόμους κατά των φαρμακευτικών ουσιών ή άλλων υποκατάστατων στον αθλητισμό, αλλά η λύση του προβλήματος είναι κυρίαρχα υπόθεση των αθλητικών οργανωτικών σχημάτων του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός.⁷² Η διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης, το Doping δείχνει με έναν σαφή τρόπο ότι η αντιλαμβανόμενη ως *ισχύουσα» ηθική δέσμευση* γίνεται ανεπαρκής, χωρίς

⁷¹ Περί της «*ηθικής των θεσμών*» στον αθλητισμό και τον προσδιορισμό τους ως «*ηθικές οντότητες*» βλ. Hubig C.1998, σελ.258-264.

⁷²Ο παρεμβατικός ρόλος του κράτους φυσικά στα αθλητικο-αγωνιστικά δρώμενα πιστεύουμε ότι σήμερα είναι κατ' ουσίαν ανάλογος του μεγέθους των κρατικών επιχορηγήσεων και όχι ερμηνειών των συνταγματικών άρθρων. Όσον αφορά δε την νομική περιπλοκότητα του φαινομένου της φαρμακοδιέγερσης, βλέπε μεταξύ άλλων Sehling 1999.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

αυτό να σημαίνει ότι το δίκαιο θα λύσει και το πρόβλημα.⁷³ Από την στιγμή που το αθλητικό σύστημα όμως απομπλέκεται από τις έννοιες του απλού, του ιδεολογικά και οργανωτικά απλουστευμένου και γίνεται περίπλοκο δεν μπορούν να αποδοθούν σε *υπέρτατες ηθικές αξίες* λειτουργίες πλοήγησης της αθλητικής-αγωνιστικής επικοινωνίας και δράσης. Δεν μπορούμε φυσικά να ισχυρισθούμε ότι η αθλητική-αγωνιστική επικοινωνία και δράση αντανάκλα η μπορεί να εκφράσει μια αναλλοίωτη ηθική βάση της ανθρώπινης ύπαρξης— για παράδειγμα προς αυτήν την κατεύθυνση προσανατολίστηκαν εν πολλοίς οι απόψεις περί ολυμπιακής δράσης του Coubertin⁷⁴-, που είναι σταθερή και αμετάβλητη στον χώρο και στον χρόνο, επομένως ανεξάρτητη από τις μεταβαλλόμενες συνθήκες της κοινωνικής-αθλητικής πραγματικότητας.

Ο πλουραλισμός των επιλογών, η ενδεχομενικότητα των επικοινωνιακών ενεργημάτων στον αθλητισμό των επιδόσεων-πρωταθλητισμού⁷⁵ αποσταθεροποιεί (ενδεχομενικότητα-εντροπία) το σύστημα ενώ παράγει μια *αίσθηση αμηχανίας* απέναντι στα υπαρκτά και για αυτό αναπόφευκτα νέα δεδομένα.

Σήμερα βιώνουμε έναν γενικότερο κοινωνικό μετασχηματισμό στις προοπτικές του οποίου το σύστημα αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός, γίνεται περιπλοκότερο χωρίς όμως να έχει φτάσει σε εκείνα τα επίπεδα ελέγχου της περιπλοκότητας που του δίνεται η δυνατότητα *αυτοθεματοποίησης*. Η περιπλοκότητα του περιβάλλοντος στο πνεύμα πολλαπλών επιλογών όσον αφορά τα επικοινωνιακά του ενεργήματα, εισβάλλει έτσι αβίαστα στο σύστημα και απειλεί την νοηματική του συγκρότηση και ιδιαιτερότητα.⁷⁶ Κάθε μορφή όμως αθλητικής-αγωνιστικής επικοινωνίας και δράσης που αποκλίνει από συγκεκριμένα κανονιστικά ή ηθικά πλαίσια αλλά συντελεί θετικά στις λειτουργικές επιδόσεις του συστήματος, ενδέχεται και μπορεί να δημιουργήσει άλλα, καινούργια αξιακά περιεχόμενα, άλλα καινούργια αθλητικά-αγωνιστικά πρότυπα.

Με την φαρμακοδιέγερση ή με άλλες γενετικές-τεχνικές μεθόδους ίσως στο μέλλον να εμφανιστεί στο προσκήνιο αναμφισβήτητα μιας νέας ποιότητας χειραγώγηση των όρων/προϋποθέσεων προσέγγισης της αθλητικής Νίκης ή της μεγιστοποιημένης αθλητικής επίδοσης. Οι κίνδυνοι για την υγεία των

⁷³ Τουλάχιστον σήμερα γνωρίζουμε ότι δεν είναι οι κανόνες του δικαίου που διαμορφώνουν το περιεχόμενο της αθλητικής αγωνιστικής επικοινωνίας και πραγματικότητας. Και αναφερόμαστε σε αυτό χωρίς φυσικά να υποτιμάμε τον γενικότερο διαμορφωτικό ρόλο του δικαίου, όσον αφορά την μορφοποίηση της κοινωνικής πραγματικότητας, που αριστοτεχνικά έχει υπογραμμισθεί από τον M. Weber.

⁷⁴ Βλ. Πατσαντάρας 2007.

⁷⁵ Αυτό ισχύει για όλα τα τμήματα, τα μοντέλα του αθλητισμού, αφού η ενότητα που σηματοδοτούσε η έννοια αθλητισμός δεν υπάρχει πλέον. Σήμερα μπορούμε να μιλάμε για προσπάθεια ενοποίησης μιας αντιθετικής νοηματικά ποικιλότητας, για μια ενότητα της ποικιλότητας. Δηλαδή στα πλαίσια της *εσωτερικής διαφοροποίησης* του αθλητικού συστήματος έχουμε ως φυσικό επακόλουθο και την πιθανότητα «*νοηματικών συγκρούσεων*» των επί μέρους διαφοροποιημένων περιοχών, για παράδειγμα μαζικού αθλητισμού και του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός κ.λπ. (Patsantaras 1994). Οι συγκρούσεις αυτές είναι φυσικό εξελικτικό επακόλουθο και μπορούν να νοματοδοτήσουν εκρηκτικούς και απρόσμενους μετασχηματισμούς. Για το νόημα τέτοιου είδους συγκρούσεων βλ. τις κλασικές τοποθετήσεις των Dahrendorf 1972 και Coser 1965.

⁷⁶ Εδώ τίθεται το πρόβλημα στον προσδιορισμό ή καλύτερα στον επαναπροσδιορισμό των νοηματικών ορίων του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

πρωταθλητών δεν μπορούν σίγουρα να παραβλεφθούν και βεβαίως δεν είναι εντελώς απροσδιόριστοι, ούτε μη αναγνωρίσιμοι. Όμως εξαιτίας της μυστικότητας της μεθόδου δεν έχουν συζητηθεί δημόσια, αλλά και ούτε συμπεριλήφθησαν επαρκώς μέχρι σήμερα τουλάχιστον στις αναστοχαστικές λειτουργίες του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός.

Το επίκεντρο του ενδιαφέροντος ιδιαίτερα της κοινωνιολογικής ανάλυσης στον αθλητισμό, αλλά και της αθλητικής επιστήμης στο σύνολό της, οφείλεται να μετατεθεί από το εν μέρει επισφαλές ζήτημα της ρύθμισης της επιμέρους, της μεμονωμένης αθλητικής-αγωνιστικής πράξης, στο κυρίαρχο ζήτημα πρώτα της ρύθμισης των τμηματικών εκλογικεύσεων του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός.

Το φαινόμενο της φαρμακοδιέγερσης παρουσιάζει με διδακτικό τρόπο ότι γενικά ο οργανωμένος αθλητισμός ακόμα δεν έχει καταφέρει να προστατέψει τα μέλη του από τους καταναγκασμούς του εξωτερικού περιβάλλοντος. Η προοδευτικά αυξανόμενη κοινωνική σημαντικότητα της αθλητικής επίδοσης, ως αποτέλεσμα σήμερα κυρίως μιας *οικονομικοποίησης* της αθλητικής επικοινωνίας, έχει οδηγήσει κατάδηλα σε συμπτώματα υπερφόρτωσης στα επίπεδα των δρώντων, με συνέπεια αρκετοί αθλητές σε επισφαλείς βιογραφικές καταστάσεις να επιδιώκουν να προσαρμοστούν στα δεδομένα αυτά δια της απόκλισης. Όσον αφορά δε τα θεσμικά όργανα ελέγχου», υπάρχει και το διηνεκές, όπως προαναφέρθηκε πρόβλημα, παρασκευής νέων συστατικών ή χρήσης άλλων συνθέσεων από ουσίες οι οποίες δεν ανιχνεύονται από τους ελέγχους.

Η διαδικασία της φαρμακοδιέγερσης δεν είναι δυνατόν όπως διαπιστώσαμε να προσδιορισθεί ως ένα απλό πρόβλημα του συστήματος αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός, αλλά ως μια διαδικασία η οποία δημιουργεί μια νέα αθλητική κατάσταση, μια *νεοφανή* κοινωνική αθλητική πραγματικότητα. Ο αγωνιστικός αθλητισμός ως κοινωνικό σύστημα έχει εξειδικευθεί στην παραγωγή συγκεκριμένων επιδόσεων του σώματος, αλλά το ίδιο το σώμα καθώς επίσης και η συνείδηση των συμμετεχόντων γίνονται αντιληπτοί ως περιβαλλοντικοί παράγοντες στους οποίους προσφεύγει, ανατρέχει επιλεκτικά. Ο αγωνιστικός αθλητισμός ως *αυτοαναφερόμενο* σύστημα σύρει το σώμα στις δικές του επικοινωνιακές λογικές, αναγκάζοντάς το να πειθαρχήσει στις ιδιο-κανονικότητές του, διαφορετικά παραμένει αυτό άνευ σημασίας. Το σύστημα παρατηρεί το Υποκείμενο-Αθλητή και το ανθρώπινο σώμα, μόνο στα πλαίσια της αυτοαναφορικότητάς του, του επικοινωνιακού του κωδικού. Σε διαφορά όμως με την χωρίς τέλος ροή του επικοινωνιακού κωδικού του συστήματος (*Νίκη-Ήττα*), ο περιβαλλοντικός παράγοντας *ανθρώπινο σώμα*, εξαντλώντας τα φυσικά όρια αναδεικνύεται σε παράγοντα αβεβαιότητας, σε *αχίλλειο πτέρνα* του συστήματος, σχετικά με τις επιδόσεις του.

Το σύστημα αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός, όπως φαίνεται στα πλαίσια αυτής της ανάλυσης, οφείλει να εγκαταλείψει την *αποικιοκρατική σχέση* που έχει αναπτύξει με το ανθρώπινο σώμα στα τωρινά εξελικτικά του επίπεδα και να συνδιαλλαγεί μαζί του σε μια προοπτική επωφελοδύσ συμβίωσης.

Οφείλουμε να αναφέρουμε ότι συνήθως οι ομοσπονδίες θέτουν όρια επιδόσεων για την συμμετοχή σε διοργανώσεις διεθνούς ενδιαφέροντος, τα οποία είναι προσεγγίσιμα κατά την ομολογία πολλών αθλητών υψηλού

επιπέδου μόνο με την χρήση φαρμακευτικών ουσιών ή άλλων υποκατάστατων, ενώ ταυτόχρονα επισύρουν τιμωρίες μέχρι και δια βίου αποκλεισμό από τις αθλητικές αγωνιστικές διοργανώσεις σε αθλητές που εντοπίζονται ντοπαρισμένοι.⁷⁷ Εδώ εμφανίζεται παραδειγματικά μια από τις *παραδοξότητες* του συστήματος δια του παραγκωνισμού του κλασικά οριζόμενου αθλητικού ήθους από τους καταναγκασμούς του ίδιου του συστήματος, χωρίς όμως να χάνει αυτό την σημασία του για την ποιοτική αξιολόγηση της αγωνιστικής αθλητικής επικοινωνίας ή δράσης. Επομένως στις παρούσες χρονικές περιόδους και υπό αυτές τις προϋποθέσεις, οι δυνατές λύσεις του προβλήματος μπορούν να αναζητηθούν στην προοπτική μιας αθλητικής-επιστημονικής συζήτησης, που σκοπό θα έχει τον επαναπροσδιορισμό των αντιλήψεων περί αθλητικού ήθους, αλλά και την άμβλυνση των σχέσεων έντασης μεταξύ των φυσικών δυνατοτήτων του ανθρώπινου σώματος να παράγει επιδόσεις, των ορίων και των προϋποθέσεων τεχνο-γνωστικής παρέμβασης σε αυτό και του καταναγκασμού τον οποίο ασκεί το σύστημα αθλητισμός των επιδόσεων-πρωταθλητισμός στα μέλη του, ο οποίος σαφώς εμφανίζεται ως φυσιολογικό αποτέλεσμα των εξελικτικών του μετασχηματισμών.

Ως διαδικασία η χρήση απαγορευμένων ουσιών δεν μπορεί να αξιολογηθεί και να εκτιμηθεί ως ένα απροσδόκητα συμπτωματικό, απροσδόκητα τυχαίο γεγονός, μια απρόσμενη ηθική απόκλιση, αλλά ως ένα φυσικό επακόλουθο της συγκεκριμένης εξελικτικής πορείας του αθλητισμού των υψηλών επιδόσεων. Το Ντόπινγκ μετασχηματίζεται πλέον από 'μεμονωμένο περιστατικό', σε συνυπολογιζόμενη περίπτωση, ακριβώς επειδή δεν αποτελεί την εξαίρεση αλλά τον κανόνα. Αποτελεί εδώ και τρεις δεκαετίες τουλάχιστον, αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο του αθλητισμού των επιδόσεων. Αυτό δείχνουν τα συνεχώς αυξανόμενα σκάνδαλα σε παγκόσμιο επίπεδο. Εάν φυσικά είχαν δημοσιοποιηθεί όλες οι αποκλίσεις των αθλητών, -τριών οι οποίες σχετίζονται με τη χρήση απαγορευμένων ουσιών τότε θα έπρεπε να γραφτεί από την αρχή η νεότερη αθλητική ιστορία.

Η σημαντικότερη αιτία αυτής της 'μετεξέλιξης', η οποία θεωρείται και αναπόφευκτη επειδή κατανοείται ως προσπάθεια 'προσαρμογής' στην 'μετανεωτερική' κοινωνική πραγματικότητα, είναι ο εμπορικός εξορθολογισμός της αθλητικής δραστηριότητας κυρίως στα επίπεδα του πρωταθλητισμού. Ωστόσο οφείλεται να επισημανθεί ότι το πρόβλημα καθ' εαυτό δεν είναι η εμπορευματοποίηση, αλλά ο ανορθόδοξος τρόπος που αυτή η διαδικασία πραγματοποιήθηκε στον χώρο του αθλητισμού. Κατά κανόνα λειτούργησαν καταλυτικά προς τούτο οι αθλητικοί παράγοντες για τους οποίους ο αθλητισμός στο σύνολό του αποτελούσε και αποτελεί έναν κατ' εξοχήν κοινωνικό χώρο εξωραϊσμού της οποιασδήποτε καιροσκοπικής τους δραστηριότητας. Οι χαλαρές δομές του αθλητισμού επέτρεψαν μια άνευ όρων εισβολή και μια αξιακή πρωτοκαθεδρία της εμπορικής εκλογίκευσης. Υπό

⁷⁷ Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα του κοντινού παρελθόντος αναφέρουμε την άποψη της παγκοσμίου επιπέδου για την εποχή της Γερμανίδας αθλήτριας της Δισκοβολίας L Westermann, ότι για να «πιάσει» το όριο συμμετοχής για τους ολυμπιακούς αγώνες του Montreal (1976), θα έπρεπε να κάνει χρήση αναβολικών, οι υπεύθυνοι αθλητικοί παράγοντες της απάντησαν ότι εάν δεν ντοπαριστεί δεν θα πρέπει να τρέφει ελπίδες για συμμετοχή στους συγκεκριμένους αγώνες. Βλ. Lenk/Pilz 1989, σελ 60. Ο Breivik (1987, σελ. 93 και 1992) και ιδιαίτερα η Berendonk (1991) αναφέρουν πολλά αντίστοιχα παραδείγματα.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρης

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

αυτά τα δεδομένα διαλύθηκαν και διαλύονται βαθμηδόν σήμερα τα παραδοσιακά αθλητικά πρότυπα. Η διάλυση αυτή είναι φυσικό να θέτει σε αμφισβήτηση την κοινωνική ισχύ συγκεκριμένων ηθικών αξιών, οι οποίες συγκροτούσαν και συγκροτούν και το κοινωνικό-ηθικό νόημα του αθλητισμού των υψηλών επιδόσεων, αλλά και συν-διαμορφώνουν την εμπορική του αξία. Σήμερα οι αξίες αυτές κατά ένα μεγάλο βαθμό δεν γίνονται αντιληπτές ως συστατικά της νοηματικής του ιδιαιτερότητας, αλλά ως ανασταλτικοί παράγοντες προσέγγισης λειτουργικών-επικοινωνιακών στόχων .

Οι δραστηριότητες στην κοινωνική αυτή περιοχή ανελίσσονται στη βάση του αθλητικά εξειδικευμένου επικοινωνιακού κωδικού Νίκη-Ήττα. Η θεματική Αθλητική Επίδοση στο πλαίσιο αυτού του κωδικού, εκφράζει και ταυτόχρονα καθορίζει τι είναι χρήσιμο και τι πρέπει να παραγκωνισθεί από το προσωπικό περιβάλλον του αθλητή. Η προαγωγή για παράδειγμα της υγείας των αθλητών/τριών στο πλαίσιο της επικοινωνιακής λογικής του πρωταθλητισμού δεν αποτελεί και ούτε γίνεται αντιληπτή ως στόχος των δραστηριοτήτων του, ανεξάρτητα φυσικά από το γεγονός ότι αποτελεί προϋπόθεση πραγμάτωσης των επικοινωνιακών του στόχων. Τα τυπικά συστήματα διάδρασης και επικοινωνιακής πρακτικής του αθλητισμού των επιδόσεων, όπως για παράδειγμα η προπόνηση και ο αγώνας, μολονότι σαφέστατα και φανερά μπαίνουν στις διαδικασίες αυτές φυσιο-οργανικοί παράμετροι, λειτουργούν ουσιαστικά στη βάση επικοινωνιακών στόχων. Αυτό είναι που καθιστά τον Πρωταθλητισμό σε προσφιλή χώρο αποίκησης ετερόκλητων κοινωνικών προσδοκιών.

Στο πνεύμα αυτό οι αξιώσεις του συστήματος Πρωταθλητισμός απέναντι στο ανθρώπινο σώμα είναι φυσικό να μην έχουν περιορισμό. Όμως ο καθοριστικός για την βιωσιμότητα του συστήματος παράγοντας φυσικό σώμα, εξαντλώντας τα φυσικά του αποθέματα και τις φυσικές του ικανότητες αναδεικνύεται σε παράγοντα αβεβαιότητας όσον αφορά τις λειτουργικές επιδόσεις του πρωταθλητισμού, με βάση τις οποίες ενεργοποιούνται οι επικοινωνιακοί στόχοι. Η χρήση απαγορευμένων ουσιών έρχεται να καλύψει αυτή την αβεβαιότητα. Με τον αποκλεισμό στην ουσία τρίτων (εναλλακτικών) δυνατοτήτων, (δηλαδή δεν μπορεί να είναι όλοι νικητές), σε μια κοινωνική περιοχή η οποία ρυθμίζει τις εντός ή εκτός σχέσεις της με έναν κωδικό, οι πληροφορίες επεξεργάζονται και αποκωδικοποιείται το νόημα τους στο πλαίσιο αρνητικού(ήττα)-θετικού(νίκη) διαχωρισμού και αντίστοιχα θεματοποιούνται και ενεργοποιούνται οι εσωτερικοί ή εξωτερικοί συσχετισμοί. Στο πνεύμα αυτό το κάθε τι που συνηγορεί στη νίκη είναι σωστό. Έτσι διαμορφώνεται μια επικοινωνιακή λογική η οποία υποκινεί δομικά συγκεκριμένες πρακτικές στο χώρο του Πρωταθλητισμού. Για παράδειγμα τα υψηλότερα όρια των επιδόσεων που θέτουν οι ομοσπονδίες ως προϋπόθεση συμμετοχής των αθλητών σε εθνικές ή διεθνείς διοργανώσεις σύμφωνα με τις ομολογίες πολλών αθλητών υψηλού επιπέδου, προσεγγίζονται μόνο με την χρήση απαγορευμένων ουσιών και είναι αυτά ενδεχομένως που καταναγκάζουν τον αθλητή να κάνει μια επιλογή απόκλισης για να προσαρμοστεί στα στάνταρτ λειτουργικότητας του συστήματος. Οι ομοσπονδίες ακολούθως επισύρουν τιμωρίες μέχρι και δια βίου αποκλεισμό από τις αθλητικές αγωνιστικές διοργανώσεις σε αθλητές που εντοπίζονται ντοπαρισμένοι. Εδώ εμφανίζεται παραδειγματικά μία από τις παραδοξότητες του αθλητισμού των υψηλών επιδόσεων, η οποία εκδηλώνεται δια του

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

παραγκωνισμού του κλασσικά οριζόμενου αθλητικού ήθους από τους καταναγκασμούς του ίδιου του συστήματος, χωρίς όμως να χάνει το αθλητικό ήθος τη σημασία του για την ποιοτική αξιολόγηση της αθλητικής δραστηριότητας.

Η χρήση απαγορευμένων ουσιών προσδιορίζεται για παράδειγμα ως εξελικτική μορφή απόκλισης η οποία συγκροτεί μια άλλη κοινωνική πραγματικότητα, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή ως μία οριακή απόκλιση η οποία σχετίζεται απλά και μόνο με τις ιδιοσυγκρασίες, ιδιομορφίες των αθλητών.

Κάθε μορφή αθλητικής δραστηριότητας που αποκλίνει από συγκεκριμένες ηθικές αξίες ή δεδομένους κανόνες, αλλά συμμετέχει θετικά στις επιδόσεις του συστήματος, επομένως λειτουργεί ορθολογικά για το σύστημα όσον αφορά τους στόχους του, στο πνεύμα της προόδου όπως αυτή γίνεται σήμερα αντιληπτή στο πλαίσιο του κυρίαρχου σε παγκόσμιο επίπεδο δυτικού πολιτισμικού παραδείγματος, μπορεί να δημιουργήσει άλλους καινούργιους αξιακούς προσανατολισμούς, άλλα καινούργια μετά-νεωτερικά αθλητικά-αγωνιστικά πρότυπα.

Η προσέγγιση της νίκης ή μιας μεγιστοποιημένης αθλητικής επίδοσης με ανεπίτρεπτα, όσον αφορά τον ισχύοντα αθλητικό ηθικό ή τον κανονιστικό κώδικα μέσα, δείχνει δια της εμπλοκής στη διαδικασία αυτή κυρίαρχων αθλητικών ρόλων (αθλητών, προπονητών, παραγόντων, πολιτείας) ότι την αναγκαιότητα της χρήσης απαγορευμένων ουσιών, η οποία και απαιτεί κατά την εφαρμογή της συστηματική συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων επειδή είναι μια άκρως εξειδικευμένη διαδικασία, την παρήγαγε το ίδιο το σύστημα και αποτελεί στην ουσία μια δυνατότητα επιλογής.

Από την άλλη πλευρά οι δυνατότητες που εμφανίζονται για νέες επιλογές δημιουργούν κρίση ανασφάλειας και προσανατολισμού για το σύστημα του αθλητισμού των επιδόσεων, ιδιαίτερα όταν οι πρωτεύοντες θεσμικοί ρόλοι καταλαμβάνονται από μη επαγγελματίες ή σχεδόν επαγγελματίες.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι το συγκεκριμένο σύστημα υφίσταται και διαμορφώνεται σε μια κοινωνική πραγματικότητα, ένα από τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της οποίας είναι η ύπαρξη κλίματος καθολικής ηθικής ανοχής και σχετικοποίησης των αξιολογικών αναφορών του ανθρώπου. Το σημαντικό είναι να εκπληρώνονται απλά και μόνο λειτουργικοί στόχοι. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί μια νέα αθλητική πραγματικότητα. Για παράδειγμα όπως προαναφέραμε, προπονητές οι οποίοι είναι αγκιστρωμένοι όσον αφορά τη δράση τους στο κλασσικό αθλητικό ήθος, στα μυθοποιημένα πολλές φορές ηθικά- παιδαγωγικά ιδεώδη του αθλητισμού, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα σχετικά με την επαγγελματική τους καριέρα αφού συνήθως παραγκωνίζονται και αντικαθίστανται από τους επιτυχημένους, δηλαδή από αυτούς που δεν έχουν ηθικές αναστολές. Το Ντόπινγκ έτσι μετονομάζεται από τους επιτυχημένους προπονητές σε συμπλήρωμα διατροφής, σε συστατικό ενίσχυσης της προπονητικής διαδικασίας, σε παράγωγο υπερβολικής αρρενωπότητας (τεστοστερόνη) κ.λπ.

Η διαδικασία του Ντόπινγκ θα πρέπει πλέον να γίνει αντιληπτή ως μία από τις πολλαπλές ενδεχομενικότητες του συστήματος η οποία αναπτύσσεται και καλλιεργείται από την επιμέρους εκλογίκευση των αθλητικών-αγωνιστικών επικοινωνιακών πρακτικών. Ο ντοπαρισμένος αθλητής χωρίς να παραβαίνει ορατά-αντιληπτά από το περιβάλλον το ισχύον κανονιστικό

τυπικό πλαίσιο ανέλιξης της αγωνιστικής αθλητικής δράσης, παραβιάζει το άγραφο σύστημα αθλητικών αξιών (Fair Play). Στο πνεύμα αυτό το Doping μπορεί να θεωρηθεί ως απόκλιση από το παραδοσιακά οριζόμενο fair play. Όμως από τη στιγμή που όλοι γνωρίζουν ή τουλάχιστον υποθέτουν ότι οι υψηλού επιπέδου αθλητές μονάχα με αυτό τον τρόπο σήμερα προσεγγίζουν μεγιστοποιημένες επιδόσεις, μπορεί να κατανοηθεί ως διαδικασία η οποία νοηματικά ενισχύεται ή δικαιολογείται από την πρώτη αξία στην ιεραρχία του συστήματος αξιών του αθλητισμού, αυτή της συμμετοχής υπό ίδιους-ίσους όρους, η οποία θεωρητικά αλλά και πρακτικά θα πρέπει να έχει ενεργή παρουσία στο πλαίσιο του αθλητικού ανταγωνισμού. Η αποκλίνουσα δράση γίνεται έτσι αντιληπτή ως προσπάθεια προσαρμογής, χάριν μίας αξίας, σε μια μετανεωτερικού χαρακτήρα αθλητική-αγωνιστική κοινωνική πραγματικότητα (παραδοξότητα).

Έρχεται σήμερα η νομοθετική εξουσία και αναφέρεται στην ποινικοποίηση της αθλητικής δραστηριότητας που είναι πάντα μια εύκολη λύση για να αποφεύγεται με κοινωνικά ευέλικτο τρόπο η αντιμετώπιση ενός προβλήματος. Ποιος θα τιμωρείται ; Με μέτρα καταστολής όπως προτείνεται από πολλούς φορείς δεν λύνεται το πρόβλημα. Από την άλλη πλευρά η νομιμότητα μιας ενδεχόμενης ελεύθερης χρήσης αναβολικών ουσιών σε ένα άλλο επίπεδο αθλητισμού εκείνο του υπερ-πρωταθλητισμού, είναι αμφίβολο αν νομικά θα μπορούσε να σταθεί καθώς και σύμφωνα με το Σύνταγμα, αλλά και το ποινικό δίκαιο οι πολίτες, με όριο και κριτήριο και τη συνοχή του κοινωνικού συνόλου και τη διατάραξη του κοινωνικού ιστού, «δεν είναι ελεύθεροι να διαθέτουν κατά το δοκούν τη ζωή, τη σωματική τους υγεία και ακεραιότητα».

Όσον αφορά δε τα θεσμικά όργανα ελέγχου πρέπει να τονίσουμε ότι υπάρχει και το διηνεκές πρόβλημα, εφαρμογής γενετικών-γονιδιακών μεθόδων, ή παρασκευής νέων συστατικών ή χρήσης άλλων συνθέσεων από ουσίες οι οποίες δεν ανιχνεύονται από τους ελέγχους. Θα ήθελα να αναφερθώ τελειώνοντας και στις ευθύνες της Αθλητικής Επιστήμης.

Η φαρμακοδιέγερση προσδιορίζεται στο πλαίσιο των αθλητικών-επιστημονικών συζητήσεων ως κατ' εξοχήν ηθικό πρόβλημα, ως ηθική πρόκληση και απόκλιση . Φυσικά και η ηθική του αθλητισμού (εάν υφίσταται), έχει ως αποστολή μεταξύ άλλων την ποιοτική αξιολόγηση των αθλητικών επικοινωνιακών πρακτικών και δράσεων. Θεωρούμε όμως ότι σήμερα το πρόβλημα της φαρμακοδιέγερσης αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για όλο το εύρος της Αθλητικής Επιστήμης, ιδιαίτερα στα επίπεδα έκφρασής της που είναι και πρέπει να είναι συνεργατικά. Το τι είναι σωστό και τι είναι λάθος, (η χρήση των δύο αυτών εννοιών αναπαριστά και το σύγχρονο κώδικα ηθικών προβληματισμών), είναι ένα ερωτηματικό το οποίο κατά την άποψή μας, αφορά όλο το εύρος της Αθλητικής Επιστήμης, όλες τις συνιστώσες επιμέρους επιστήμες. Η σωστή επιλογή των μέσων για την προσέγγιση ενός πολιτισμικού αγαθού όπως είναι η αθλητική επίδοση, κατανοείται ως μια απόφαση η οποία αντλεί την επιστημονική της, την κανονιστική της, τη λειτουργική της, την ηθική της ισχύ αλλά και κοινωνική νομιμότητα, όχι μεμονωμένα από την Αθλητική Ηθική, την Αθλητική Κοινωνιολογία, τη Λειτουργική Ανατομία, το Αθλητικό Δίκαιο κ.λπ., αλλά από όλο το φάσμα της Αθλητικής Επιστήμης (Patsantaras 1994, Πατσαντάρης 1997, 1998).

Το φαινόμενο ωστόσο της χρήσης απαγορευμένων ουσιών προσδιορίζεται ως ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα. Φυσικά σε αντιστοιχία πάντα με τον τρόπο προσέγγισης του εμφανίζονται και ποικιλότητες απόψεις που αφορούν στη λύση του. Αντί των κατασταλακτικών μέτρων που προτείνει ωστόσο η πολιτεία, θεωρούμε ότι περισσότερο αποτελεσματικά θα ήταν τα προληπτικά. Εάν μάλιστα λάβουμε υπόψη τη σχετική αυτονομία του αθλητικού συστήματος μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η λύση του προβλήματος είναι κυρίαρχα υπόθεση των αθλητικών θεσμών οι οποίοι εμπλέκονται στον αθλητισμό των επιδόσεων, είναι ενδο-αθλητική, είναι ενδο-συστημική υπόθεση. Η γνωστική δε περιπλοκότητα του προβλήματος καθιστά απαραίτητη την παρέμβαση της Αθλητικής Επιστήμης στο σύνολό της.

Καταληκτικά οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι αθλητισμός δεν είναι μόνο ο πρωταθλητισμός. Στα σημερινά εξελικτικά επίπεδα έχουν διαφοροποιηθεί και αυτονομηθεί νοηματικά, σημασιολογικά και αξιακά διάφορα αθλητικά μοντέλα τα οποία είναι ανοιχτά στις κοινωνίες. Το ποιο μοντέλο ταιριάζει σε ποιόν είναι υπόθεση ελεύθερης επιλογής.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Bauersfeld, K.-H. u.a. (1973) : *“Analyse des Einsatzes u. M. in den leichtathletischen Wurf-/Stosdisziplinen und Versuch trainingsmethodischer Ableitungen und Verallgemeinerungen”*. Unveröffentlichter Ergebnisbericht, Deutscher Verband fuer Leichtathletik (DVfL) der DDR, Wissenschaftszentrum des DVfL, und Internes Material der Deutschen Hochschule fuer Körperkultur (DHfK), 1-20.

Baur, J. (1998): Sozialisaton. In: *Lexikon der Ethik im Sport*. Ommo Grupe/Dietmar Mieth (Hrsg.) im Auftr. Des Bundesinstituts für Sportwissenschaft. 1. Aufl. Schorndorf: Verlag Karl Hofmann, σελ. 461-465.

Berendonk, B. (1991): *Dopingdokumente. Von der Forschung zum Betrug*. Berlin u.a.

Bette, K.-H. (1989): *Körperspuren. Zur Semantik und Paradoxie modernen Körperlichkeit*. Berlin, New York

Bette, K.-H. (1999): *Systemtheorie und Sport*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Biden, J.R. (1990) : *“Steroids in Amateur and Professional Sports-The Medical and Social Costs of Steroid Abuse”*, Hearing before the Committee on the Judiciari United States Senate, Serial No. J-101-102, 1-254.

Breivik, G. (1987) : *The Doping Dilemma. Some Game Theoretical and Philosophical Consideration*. In: *Sportwissenschaft* 17, 83-94.

Breivik, G. (1992) : *Doping Games-A Game Theoretical Exploration of Doping*. In: *International Review for the Sociology of Sport*. 27, 235-253.

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Λέκτορας Αθλητικής Κοινωνιολογίας

ΤΕΦΑΑ

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Brinkhoff, K.-P. (1998): Individualisierung. In: *Lexikon der Ethik im Sport*. Ommo Grupe/Dietmar Mieth (Hrsg.) im Auftr. Des Bundesinstituts für Sportwissenschaft. 1. Aufl. Schorndorf: Verlag Karl Hofmann, σελ. 252-258.

Cachay, K. & Thiel, A. (2000): *Soziologie des Sports. Zur Ausdifferenzierung und Entwicklungsdynamik des Sports der modernen Gesellschaft*. Stuttgart.

Coser, L.A. (1965): *The Function of Social Conflict*. Berlin.

Curt, J./Holmann, W. (1998) : Doping. In: *Lexikon der Ethik im Sport*. Ommo Grupe/Dietmar Mieth (Hrsg.) im Auftr. Des Bundesinstituts für Sportwissenschaft. 1. Aufl. Schorndorf: Verlag Karl Hofmann, σελ. 97-105.

Dahrendorf, R. (1972): *Konflikt und Freiheit*. München.

Donike, M. (1972): Doping oder das Pharmakon im Sport. In: Holmann, W. (Hrsg.): *Zentrale Themen der Sportmedizin*. Heidelberg.

Diem, C. (1960): *Weltgeschichte des Sports und der Leibeserziehung*. Stuttgart.

Dubin, Ch. L. (1990): "Commission of Inquiry into the Use of Drugs and Banned Practices Intended to Increase Athletic Performance", Canadian Government Publishing Centre, Printed in Canada, 1-638.

Franke, E. (1994): Dopingdiskurse: Eine Herausforderung für die Sportwissenschaft. In: Bette, K.-H. (Hrsg.): *Doping im Leistungssport-sozialwissenschaftlich betrachtet*. Stuttgart, σελ. 67-100.

Jonas, H. (1984) : *Das Prinzip Verantwortung*. Frankfurt/Main.

Gehlen, A. (1965) : Sport und Gesellschaft. In: Schultz, U. (Hrsg.): *Das große Spiel*. Frankfurt/M, σελ. 22-33.

Gueldenpfening, S. (2001): Zwischen Adam und Antigone: Die besondere Ethik des olympischen Sports. In: *Gibt es eine eigene Ethik des olympischen Sports?* DOI-Symposium am 26. und 27. Januar 2000. DOI-Bundesinstitut für Sportwissenschaft (Hrsg), σελ. 41-69.

Haas, U. (2001): Doping-Sanktionen... ...müssen allgemeinen strafrechtlichen Normen folgen. In: *Gibt es eine eigene Ethik des olympischen Sports?* DOI-Symposium am 26. und 27. Januar 2000. DOI-Bundesinstitut fuer Sportwissenschaft (Hrsg.), σελ. 175-179.

Habermas, J. (1958): Soziologische Notizen zum Verhältnis von Arbeit und Freizeit. In: Funke, G.: *Konkrete Vernunft*. Bonn, σελ. 219-234.

Heinemann, K. (1983): *Einführung in die Soziologie des Sports*. Frankfurt/M.

- Heringer, H. (1990): Regeln und Fairness. In: *Sportwissenschaft* 20,27-42.
- Hubig,C. (1998): Institution/Institutionethik. In: *Lexikon der Ethik im Sport*. Ommo Grupe/Dietmar Mieth (Hrsg.) im Auftr. Des Bundesinstituts für Sportwissenschaft.1.Aufl.Schorndorf: Verlag Karl Hofmann, σελ. 258-264.
- Lenk,H./Pilz,G. A. (1989) : *Das prinzip der Fairness*. Osnabrück.
- Luhmann,N. (1970): *Soziologische Aufklärung 1. Aufsätze zur Theorie sozialer Systeme*. Köln/Opladen.
- Luhmann,N. (1975): *Soziologische Aufklärung 2. Aufsätze zur Theorie sozialer Systeme*. Köln/Opladen.
- Luhmann,N. (1976): *Funktionen und Folgen formaler Organisation*. 3. Aufl., Berlin.
- Luhmann,N. (1977): *Funktion der Religion*. Frankfurt/Main.
- Luhmann,N. (1978): Geschichte als Prozess und die Theorie sozio-kultureller Evolution. In: Faber,K.-H./Meier,C. (Hrsg.): *Theorie der Geschichte. Beiträge zur Historik*. Bd. 2: Historische Prozesse. München, σελ. 413-440.
- Luhmann, N. (1984) : *Soziale Systeme. Grundriss einer allgemeinen Theorie*. Frankfurt/M.
- Luhmann, N. (1986) : *Die soziologische Beobachtung des Rechts*. Frankfurt/Main.
- Luhmann,N. (1990): *Ökologische Kommunikation. Kann die moderne Gesellschaft sich auf ökologische Gefährdung einstellen?* Opladen.
- Luhmann,N. (1992): *Die Wissenschaft der Gesellschaft*. 1. Aufl. Frankfurt.
- Malloy, C.D. et al. (2000) : *Sport Ethics. Concepts and Cases in Sport and Recreation*. New York.
- Morel, J. u.a.(1992) : *Soziologische Theorie. Abriss der Ansätze ihrer Hauptvertreter*. 2. verb. Auflage. Muenchen; Wien : Oldenbourg.
- Pasantaras,N.(1994):*Der Trainer als Sportberuf. Entwicklung und Ausdifferenzierung einer Profession*. Schorndorf: Verlag Karl Hofmann.
- Pasantaras,N.(1998): Trainer(in)/Training/Trainerethos. In: *Lexikon der Ethik im Sport*. Ommo Grupe/Dietmar Mieth (Hrsg.) im Auftr. Des Bundesinstituts für Sportwissenschaft.1.Aufl.Schorndorf: Verlag Karl Hofmann, σελ.566-569.

Patsantaras,N./Kamberidou,I.(2004): *The EU Information Society-Gender and Technology*. Workshop Report/Results, European Commission, Brussels.

Patsantaras, N. u. a.(2005): Sinndimensionen des olympischen Wettkampfes. Eine systemtheoretische Betrachtung. In: *F. I. T.- Wissenschaftsmagazins der Deutschen Sporthochschule Köln*. 2/2005 [10. Jahrgang]: 38-46.

Prokop, U. (1971): *Soziologie der Olympischen Spiele*. München.

Rademacher,G. (1989): "*Wirkungsvergleich verschiedener anaboler Steroide im Tiermodell und auf ausgewählte Funktinssysteme von Leistungssportlern und Nachweis der Praxisrelevanz der theoretischen und experementellen Folgerungen*". Dissertation b, Militärmedizinische Akademie, Bad Saarow,s.1-236.

Riedel,H. (1986): "*Zur Wirkung anaboler Steroide auf die sportliche Leistungsentwicklung in den leichtathletischen Sprungdisziplinen*". Dissertation B, Militärmedizinische Akademie, Bad Saarow,s.1-208.

Rigauer,B. (1969): *Sport und Arbeit. Soziologische Zusammenhänge und ideologische Implikationen*. Muenster.

Rössler, H. (2001): Doping-Sanktionen... ..können eigenen sportrechtlichen Normen folgen. In: *Gibt es eine eigene Ethik des olympischen Sports?* DOI-Symposium am 26. und 27. Januar 2000.DOI-Bundesinstitut für Sportwissenschaft(Hrsg), σελ.179-205.

Schimank, U. (1988): Die Entwicklung des Spors zum gesellschaftlichen Teilsystem. In: Mayntz,R. (Hrsg.) : *Differenzierung und Verselbstständigung*. Frankfurt/M./New York.

Sehling, M. (1989) : *Doping im Sport: Medizinische, sozialwissenschaftliche und juristische Aspekte*. BLV Verlagsgesellschaft (München), 1-50.

Singer, R.(1998): Persönlichkeit. In: *Lexikon der Ethik im Sport*/hrsg. Ommo Grupe/Dietmar Mieth (Hrsg.) im Auftr. Des Bundesinstituts für Sportwissenschaft.1.Aufl.Schorndorf: Verlag Karl Hofmann ,σελ.406-410.

Tannsjö, T. et al. (2000): *Values in Sport*. New York.

Vieweg, K. (2003) :The Harmonisation of Anti-Doping Rules and Regulations-Different Approaches on the Basis of a Cybernetic Model. In: Παναγιωτόπουλος Δ. (Επιμ.): *Αθλητική έννομη τάξη*. Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, σελ.180-187.

Voy, R. (1991) : *Drugs, Sport, and Politics*. Leisure Press, Champaign,IL;1-227.

Willke, H. (1989): *Systemtheorie entwickelter Gesellschaften: Dynamik und Riskanz modernen gesellschaftlicher Selbstorganisation*. Weinheim/München.

Willke, H. (1991): *Systemtheorie: eine Einführung in die Grundprobleme der Theorie sozialer Systeme*. 3., ueberarb. Aufl. Stuttgart; New York; Fischer.

Ελληνική

Πατσαντάρας, Ν. (1995): Η δυνατότητα του προπονητή για παιδαγωγική δράση υπό την αθλητικο-κοινωνιολογική θεώρηση. *Αθλητική Επιστήμη. Θεωρία και Πράξη*. Τόμος 10, Νο 3/4, 145-152.

Πατσαντάρας, Ν. (1997): Αποκλίνουσα συμπεριφορά στον αθλητισμό: Θέμα της Ηθικής ή του Δικαίου; Στην *Επετηρίδα Αθλητικού Δικαίου*. Επ. Παναγιωτόπουλος Δ., 51-65.

Πατσαντάρας, Ν. (2007). *Το Ολυμπιακό Φαινόμενο. Ολυμπισμός- Κοινωνικά Νοήματα-Ηθικά Νοήματα-Μεταβολή των Ολυμπιακών Αξιών-Διαφοροποίηση-Εμπορευματοποίηση-Πολιτική Εργαλειοποίηση-ΜΜΕ-Γυναικείο Ζήτημα-Ντόπινγκ-Ολυμπιακή Παιδεία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.